

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Ōrigenus Tōn Eis Tas Theias Graphas Exēgētikōn Hapanta
Ta Hellēnisti Heuriskomena**

Origenes

Coloniæ, 1685

Quæstio undecima, de pœnis & præmiis

[urn:nbn:de:hbz:466:1-79842](#)

ORIGENIANORUM

138
late differimus, cum de Angelis & de Sideribus ageremus. Quinam præterea in judicium sibi tendi sint, ignorari declarat: *Verum autem omnes gentes, inquit Tract. 34. in Matth. ab omnibus quæ in omnibus generationibus fuerint, aut ille tantum quæ in consummatione fuerint derelictæ, aut ille tantum quæ crediderunt in Deum per Christum; & ipsæ utrum omnes, an non omnes, non satis est manifestum.* De eodem etiam ambigit Tract. 30. in idem Evangelium. At in veram tamen & orthodoxam sententiam videtur concedere libr. 2. in Epist. ad Rom. (si que Rufini interpretatione fides habenda est) omnesque omnino homines in supremo illo *στριατοφυΐ* judicandos agnoscere. Requiritur sane, inquit, *a quibusdam, cur dies hic de quo superius bibliothecas Prophéticas movimus in fine mundi statutus sit, ut omnes qui ab initio facti usque ad finem ipsius defuncti sunt, ad hunc ultimum diem judicandi reserventur.*

II. Item tractandum est, utrum in loco futurus est Salvatoris adventus in gloriam, an alteram ex positionem debemus exquirere. *Quis enim erit locus ille, ut capiat in uno aspectu, & omnes Angelos venientes cum Christo, & omnes gentes illuc congregatas? Et de sede gloriae ejus quid est dicendum?* Putas corporale aliquod subtilium erit, an etiam hoc opus habet interpretatione subtiliore? Hæc scribit Origenes Tractat. 34. in Matth. de loco & modo judicii postremi ambigens; ac respondet postmodum tum adventurum Christum, cum universis hominibus sese cognoscendum dabit, ante oculos mentis eorum jam non sibi aut diligenter alicujus inquisitione repertus, sed ipius divinitatis sua manifestatio prelatus: & cum peccata sua ad virtutes unusquisque manifesto intuitu perlustrabit; atque eo pacto eventurum illud: *Congregabuntur ante eum omnes gentes.* Nec certum aliquid ultimæ huic disceptationi locum addicit, sed *Vbiq[ue],* inquit, *futurus est Christus, & ipse in conspectu omnium erit ubique, & omnes ubique erunt in conspectu ipsius;* & sic constituentur ante sedem gloriae ejus, hoc est, ante regnum ejus, & potestem dominations ipsius: & paulo post: *Sic erunt ante eum, ut non localiter audiamus omnes gentes fieri ante eum.* Similia jactantur libr. 9. in Epist. ad Rom. cap. 14. ubi à sacris Scriptoribus usurpata dicitur judiciorum humanorum forma, quo judicium illud extrellum Christi dilucidius explicaretur. Declarari videmus, inquit, *ex omnibus certissime futurum esse judicium Dei, cuius species ut notior hominibus fieret, judicandi forma ex iis quæ inter homines geruntur, assumta est:* atque ita metaphorice vult intelligi excelsum illud Christi tribunal, & reliquum tremendi illius dici apparatum, illudque dum taxat tenendum, *Iudicem omnium Christum natura & maiestate ceteris eminentem introspicere corda, & conscientiam singulorum, manifestare occulta, & obiecta revelare, ut bonis actibus laudem tribuat, & malis penam, quam merentur, accipiant.* Nempe allegoriis D

August. l. suis sincerum illud dogma corrupit, Quod in confessione ac professione tenet omnis Ecclesia Dei versus Cœli, (aut Augustinus) Christum de cœlo esse venturum ad vivos & mortuos judicandos; non modo Dei, cap. 1. per vim & maiestatem suam omnia completem, mentesque omnium collustrantem, & in aetorum suorum memoriam retrorquentem; sed corpore praesentem, & homines universitos in unum adducentem, & suprema ac decretoria sententia res hominum componentem. At hic quoque meminerimus, nondum certis finibus Ecclesiam has quæstiones tunc temporis sepissime.

QVAESTIO VNDÉCIMA.

E

DE POENIS ET PRÆMIIS.

I. *Origenis opinio ex ipsius principiis summatim deducitur.* II. *Eadem deinde fusius ipsius verbis declaratur. Ac primum de poenis. Omnes homines igne examinando fore sensit: III. deinde in variis locis pro meritis dimittendos; IV. ac torquendos. V. Quales poenas futuras arbitratus sit: quid ignem aeternum, VI. Ecquas preter ignem poenas mortuis infligendas decrevit. VII. Ex his variis adversus eum criminationes. VIII. Sed suatum ei non desunt ad stipulatores, suag. defensio. IX. De præmiis agitur, & in quo positam Sanctorum beatitudinem voluerit Origenes, explicatur. X. Recensentur variis gradus per quos adeam perveniri sensit. XI. De loco, quo animas Sanctorum conquiescere docuit, disputatur: nempe de cœlo novo, & terra nova. XII. ac de Paradiso. XIII. Unde hæc transflerit, exquiritur. XIV. Hinc in Patrum multorum reprobationes incurrit. XV. Sed aliqua tamen in ejus excusationem afferri possunt. XVI. Utrum & quomodo poenis Damnatorum finem impositum iri, & omnia unum in Deo per *διοναλδεων* futura ratus sit. XVII. Non alias poenas quam purgatorias admisit. XVIII. Quid sit juxta Origenem, Novissime.*

A Novissima inimica mors, de qua Dæmonum pœnis queritur. XIX. Utrum beatitatis quoque futura spatiis terminis circumscripta sit. XX. Horum dogmatum fontes referantur. XXI. Proper illa à Patribus graviter reprobens est. XXII. An fuerit in hæresi Chiliasmorum. XXIII. Nonnulla Origeni defendendo adducuntur. XXIV. Nonnunquam solius Diabolipœnas fore æternas asseverat. XXV. Ab Origeniana super pœnis Damnam opiniione Patres aliquot non multum recedunt. XXVI. Investigatur significatio vocis, q[uod] dicitur.

B. I. POSTREMO Dei arbitrio dijudicatis hominum rebus, sua quemque præmia, fuit pœnae prosequentur. In cuius rei tractatione tantum sibi permisit Origenes, ut non aliam ob causam majores in se querelas concitarit; nam & quales pœnae ac præmia, & quanta futura sint, per vestigia, in absurdas opiniones prolapsus est, dum falsi doctrinæ principiis dogmata hæc quoque accommodat. Diximus enim jam sæpe putasse illum mentes rationis compotes pro meritorum suorum mensura ac modo variis adjungi coramibus, subtilioribus, si recte se gesserint; sin secus, gravibus & crassis: easdemque quemlibet statim adeptas, arbitrii sui libertate ad bene vel male agendum frui, ac perpetuos esse proinde à supernis ad inferiora lapsus & reditus. Inde sequitur certum nullum beatitatis futurum statim, nullum miseriae; semperque vel in felicitate, vel in peccatis futuros progressus aut regresus, prout in vita anima vel in virtute profecerint; ac Damnatorum idcirco pœnas & Beatorum gaudia neutriquam fore sempiterna.

II. Opinionis istius partes singulassi subtilius persequi velimus, & non ex Origenianæ doctrinæ connexione, sed ex ipsis Adamantii verbis aestimare singula, & que cuncte præterea in id argumentum disseruit colligere, res erit scilicet in proclivi. Primum itaque homines omnes igne examinatum iri definit: sed ita tamen ut illæsi & illibati prætereant Sancti; impiorum vero noxæ & vitia flammis excoquuntur. Veniendum est ergo, inquit Homil. 6. in Exod. omnibus adignem: veniendum est ad conflagratorum: sed etenim Dominus, & confiat, & purgat filios Israëli. Sed & illuc cum venitur, si quis multa opera bona, & parum aliquid iniuriant attulerit, illud parum tanquam plumbum igni resolvitur ac purgatur, & totum remanet aurum purum. Et si quis plus illuc plumbi detulerit, plus exuritur, ut amplius decoquatur, ut & si parum aliquid sit auri, purgatum tamen residat. Quod si aliquis illuc totus plumbicus venerit, siue de illo hoc quod scriptum est: De Exod. 15.10 mergetur in profundum, tanquam plumbum in aqua validissima. Et Homil. 3. in Psalm. 36. Certum est quia manet nos ignis ille qui preparatus est peccatoribus, & veniendum ad illum ignem, in quo uniuscuiusque opus quale sit, ignis probabit. Et, ut ego arbitror, omnes nos venire necesse est ad illum ignem. Etiam si Paulus sit aliquis vel Petrus, venit tamen ad illum ignem. Sed illi tales audiunt: Etiam si per ignem transcas, flamma non adueret te. Si vero aliquis similius mei peccator sit, veniet quidem ad ignem illum, sicut Petrus & Paulus, sed non sic transcas, sicut Petrus & Paulus. Ac illius transitus discrimen Ebraeorum, Ägyptiorumque per mare rubrum transitus comparatione explanat: adductus scilicet his Pauli 1. Cor. 3.13. Vaiuscumque opus quale sit, ignis probabit. Et Hom. 14. in Luc. Ego puto, quod & post resurrectionem ex mortuis indigamus sacramento eluente nos atque purgante; nemo enim absque foribus resurgere poterit; nec ullam posse animam reperiri, que universis spiritum vitius carcat. Et libr. 5. contra Celsum, Epicureum hunc confutans, qui receptam apud Christianos demandi conflagratione opinionem irridebat, dicit ignem universo mundo inferri: εἰκός δ' ἡρικαὶ τὰ θεούσιαν καὶ τὸ πῦρον σὺν αἷσα καὶ λαζέας, καὶ τὸ ψῦρον καὶ τὸ κατακαινοῦσα τὸ πῦρον τὸν μητέρας τὸν οὐλων διογένεων ἀναβάτην ὑπὲρ ἔκεινα τὸ πῦρον, καὶ τὸν θεόν δὲ καὶ κατακαινοῦσα τὸ πῦρον, καὶ λόγων, καὶ νομάτων τροπικῶν λεγομένην ἀναδομὴν ἐξῆλα, κόστον, ἡ κατάληψη ὑπασθμίαντας. Cum aut ergo libr. 8. in Epist. ad Rom. quicunque Verbo Dei purgatus non fuerit, hunc igne excruciatum iri; igne quoque lustratum, sed non adiustum iri intelligit, qui Verbo Dei fuerit purgatus.

F. At Homilia tamen in Lucam 24. eos tantum igneo lumine à Christo baptizandos affirmat, qui aqua & spiritu fuerint baptizati, & purgatione eguerint. E contrario vero Homil. 2. in Jeren. Sanctos dicit Spiritu sancto à Jeju baptizari, scelestos vero igne. Homilia autem 25. in Num. unumquemque purgatione indigere ait, sed mystica hac esse & ineffabilia. Quis enim nobis, inquit, enarrare poterit, que simi purificationes qua parentur Paulo, vel Petrus, vel aliis horum similis? Cæterum mentem Origenis parum affectu sunt Sixtus Senensis & Genebrardus, verba ejus referenda censentes ad ignem ultimæ conflagrationis, qui electos quosdam nondum satis purgatos lustrabit, reprobos vero omnes apprehendet; nam ne sanctissimos quidem, Petrum puta, vel Paulum, hoc igne futuros immunes Adamantius arbitratur.

III. Ignem probati homines varia loca pro meritis ex decreto Origenis sortientur,

alii Infernum, variaque Inferni loca, & mansiones; & quemadmodum terrena hæc loca A
mentibus è cœlesti domicilio propter peccata deturbatis pro Inferno habentur, ita homini-
bus è terra digressis & scelere contaminatis inferiorem assignari sedem, quæ Infernus appell-
atur. τάχος δι, inquit cap. 1. Philoc. ὁπερε δι ἐπειδήν μη τον θεόν θύσαντες, εἰ τὸ ταῦτα
πεπραγμένων δικαιούμενοι, εἰ πενθεῖσι τέλοι τοι κατεύπινε χωρίς αἴτιος, τότεν διεφόρων τυρχάνων τοῦ
τῆς αμαρτημάτων, εἰς τοις διεπειδήν, οὐτοις εἴτε, πεπονισμένοι εἰς τὸ φῶς τον καταβάντος κενούργουοι αἴτιοι τοῦ
το πατρὸς θεού γε τέτονες φύσιον δικαιητεῖσθαι βελτίστων ἡ χερσῶν. Quæ sic à Rufino redita (unt libr. 4.
scilicet cap. 2.) Fortassis enim sicut hi qui de hoc mundo secundum communem mortem istam rece-
dentes pro actibus suis & meritis dispensantur, prout digni fuerint iudicati, ali quidem in locum qui
dicuntur Infernum, alii in sūmum Abrāha, & per diversa quoque vel loca vel mansiones: ita etiam ex
illis locis velut illic (si dici potest) morientes à superioris in hunc locum descendunt: nam illis inferna hic B
morientium animæ dicuntur. Credo ob hanc distinctionem Infernus inferior à Scriptura nominatur
in Psalmis: Quia liberasti animam meam ex Inferno inferiori. Quæ ab Hieronymo quoque Epis-
tola 59. ad Avitum, cap. 4. inserta sunt. Quoniam autem Infernum Christus tenebras exte-
riores nonnumquam appellant, inde fit ut eas extra mundum Adamantius ableget Tract. 33. in
Matth. Quoniam legimus, inquit, aliquem qui fuit ante nos exponentem de tenebris abyssi, &
dicen-
tem quoniam abyssus est extra mundum foris, & tenebrae. Consideremus ergo si potest vera esse expo-
sitione ejus, ut quidam qui si indigni toto mundo in abyssum illam, quam ille exposuit, foras ejiciantur, in
qua sunt tenebrae, nemine cas illuminante, cum sint extra totum mundum. Sed alibi tamen alter te-
nebras exteriores exponit, ut mox ostendemus. Homilia autem 1. in Genes. abyssum illam cui
in rerum initio tenebrae incubabant, eam esse scribit in quam Diabolus, ipsiusque Angeli C
mittendi sunt.

IV. Assignatis locis ac sedibus suis redditos homines pœnæ ac supplicia pro scelerum mo-
do torquebunt. Ait enim libr. 1. scilicet cap. 6. Interim tam in his que videntur, & temporali-
bus sculis, quam in illis que non videntur & aeternas sunt, omnes isti pro ordine, proratione, pro modo,
& meritorum dignitatibus dispensantur, ut alii in primis, alii in secundis, nonnulli etiam in ultimis
temporibus, & per majora ac graviora supplicia, nec non & diuturna, ac multis (ut ita dicam) sculis
tolerata, a superioribus emendationibus reparati & restituti, eruditioibus primo Angelicis, tum deinde
etiam graduum virtutibus, & sic per singula ad superiora proiecti, usque ad ea que sunt in visibilia &
aeternaverentur, singulis videlicet quibusque celestium Virtutum officiis quadam eruditio in spe-
cie per agriæ. Ex quo, ut opinor, hoc consequentia ipsa videtur ostendere, unamquam rationabilem D
naturalm posse ab uno in alterum ordinem transire, & per singulos in omnes, & ab omnibus in singulos
peruenire, dum accessus profectum, defectumve variis pro motibus vel conatibus propriis unus-
quisque pro liberi arbitrii facultate perpetuitur. Prolixum locum describere necessum habui, quia
ad Origenianæ doctrinæ enodationem, & sequentium intellectum conferat.

V. Jam vero cuiusmodi pœnas futuras opinatus sit Origenes, videamus. Ignem il-
lum aeternum, in quem capitali Christi decreto impii mittendi sunt, nihil aliud esse ratus est,
quam conscientia vermem. Consulatur capit. II. libr. 2. De princip. quo id argumentum
excusit: ibi ait revocatam divina virtute, & ob oculos impii positam peccatorum memo-
riam, (juxta illud Pauli Rom. 2. 15. 16. Inter se in vicem cogitationibus accusantibus, aut etiam de-
fendentibus, in die quam judicabit Deus occulta hominum) mentem ejus stimulis pungere, ut sui E
ipso sit acculatrix & testis; eamque adeo flammis ultricibus ure: ignis hujus etiam esse ad-
missas ante noxas, quas idcirco Apostolus ligna, fæcum, & stipulam nominavit; hinc
scriptum esse apud Iñāiam 50. n. Ambulate in lumine ignis vestri, & flamma quam accenditis.
Per quos sermones, inquit, hoc videatur indicari, peccator ut flamnam sibi ipse proprii ignis accendat,
& non in aliquem ignem qui ante fuerat accusus ab alio, vel ante ipsum subsisteret, demergetur. Quæ-
rit deinde, an præter illos, vel ira, vel furoris, vel infaniae, vel incertoris ignes, quibus impii
cum in hac vita torti fuerint, in futura quoque torquebuntur, aliqua generali pœna post
mortem puniendi sint. Deinde dicit eo cruciatu affectum iri animam, ab ordine atque har-
monia, ad quam fuerat à Deo condita, divulgat, quo afficitur corpus cum membra soluta
compage distrahitur: Quæ, inquit, anima dissolutio atque divulsio cum adhibiti ignis ratione
fuerit explorata, sine dubio ad firmorem sui compaginem instauratio neque solidatur. Præterea
quemadmodum curandis morbis ferrum & ignis saepè adhibentur, ita conjectat medicum no-
strum Deum volentem diluere vitia animarum nostrarum, quæ ex peccatorum & scelerum diversitate
collegantur, uti hujuscemodi penalibus curis; insuper etiam ignis inferre supplicium, his qui sanitatem
animæ perdidérunt. Idem lib. 5. contr. Cels. non aliud quidquam per ignes intelligere do-
cet eos quos Scriptura stultos mundi appellat, ἦ τοι φίδει μη φατεσσι, οὐκ οὐδετοι εἰπεροφέρει
τοπολῶν κατον ἀποχέτω. Tale illud ē Tract. 34. in Matt. Qui autem recedunt ab Iesu, decidunt in ignem
aeternum, qui alterius generis est ab hoc igne quem habemus in usu. Nullus enim ignis inter homines est
aeternus, sed nec multi temporis; extinguitur enim cito. Aeternus autem ignis est ille, de quo
Esaias dicit in fine Prophecia sua: Vermis corum non morietur, & ignis corum non extinguitur. Simili-
igne

LIBER SECUNDUS.

141

A igneuri Dæmones affleverat Homil. 27. in Num. nempe cum homines à vitiis ad meliora conversos cernunt, tum vero acerbissimas eos sufferre pœnas, & meritis ignibus exar-descere.

Alia ignem peccata exedentem & absumentem, Deum ipsum esse vult, propter hoc Deuteron. 4.24. *Dominus Deus tuus ignis consumens est.* Inde Homilia 2. & 16. in Jerem, igne hoc ligna, fænum, & stipulam, Christi fundamento superfructa, opera nempe peccati narrat ablumi, postquam anima fuerit à corpore sejuncta: aurum vero, argentum, & gemmas, virtutes scilicet, & recte acta, illibata & intacta servari. At libr. I. *Exodus*, cap. i. alio detor-quet locum hunc Deuteronomij, nec pro future vita purgatione accipit, sed pro præsentis hujus gratia, mentibus humanis à Deo infusa. *Quid enim*, inquit, *consumet Deus secundum B hoc quod ignis est?* *Numquid nampibatur consumere materiam corporalem, ut est lignum, vel fænum, vel stipula;* & quid in hoc dignum de Dei laudibus dicitur, *si Deus ignis est hujusmodi materia consumens?* Sed si consideremus quia Deus consumit quod exterminat, si consumit malas mentium cogitationes, consumit gesta turpia, consumit desideria peccati, cum se credentium mentibus inserit, & eas animas que Verbi ejus ac Sapientia efficiuntur capaces, una cum Filio suo inhabitans, secundum quod dictum est: *Ego & Pater venimus, & mansioem apud eum faciemus;* omnibus eorum vitiis passionibusque consumptis, sibi eas, seque dignum efficit templum. Ita & Homil. 2. in Cantic. Cant. Denique ob hoc Deus noster ignis dicitur esse consumens, & nihilominus lux in quo tenebra non sunt; lux sine dubio justis, & ignis efficitur peccatoribus, ut consumat in eis omne quod in anima eorum cor-rupribilitatis aut fragilitatis invenerit: nec aliter Homil. I. in Ezech. Animam cæteroquin C ignibus attingi & exuri non posse statuit libert. 6. contr. Cels. *καὶ οὐδὲν ἀσθετέον εἰς τὸν πῦρον ἐπιπεγμένον,* εἰς τὸν πῦρον ἀναλυμένον & ἀνθεπόντες φυγάδες, οὐδὲν αἴσχεον, οὐδὲν ἀστεράτων, οὐδὲν ἀρχῶν, οὐδὲν ἀπογενέσθαι.

Nonnunquam tamen supremam mundi conflagrationem igne hoc denotari putat, co-que hominum peccata exuri & purgari. Legatur in libro 5. contr. Cels. locus ille, quo im-purum hunc Philosphum futuram mundi conflagrationem negantem refellit: ostendit enim incendio hoc homines universos lustratum iri, illæsis tamen iis in quibus opera pec-cati, idoneum scilicet igni huic pabulum, nulla reperitur; exusti vero aliis, qui noxas & sceleras, ligna nimis, fænum, & stipulam flammis excedenda collegerint. Quarto quo-que operis ejusdem libro, mundum tradit nunc diluvii repurgari, nunc incendiis, *καὶ τὰ ἔτη τὰ ἕτη τὰ μέσην, ἀλλὰ καὶ τὰ ἔτη τὰ πέστην, δεομένη καθάπεπτη, ὅταν πολλὴ ἡ καταγέννηση ἔτην*

Ututinem hunc intelligendum censer, nullam aliam præterea noxiis hominibus infli-ctum iri pœnam, licet illa pro peccatorum ratione diversis modis intendatur, vel remittatur, scribit in libro De Proverbis Salomonis: *Manifestum est quod una pœnam Dæmonum naturæ, quam humano generi peccatorum à Domino praefinita sit illa, quam Dominus sua sententia designavit dicens: Ite in ignem aeternum, qui paratus est Diabolo & Angelis ejus; ostendens quia eadem spe-cies pœnarum peccatoribus, hominibus, & Diabolo, & Angelis ejus preparata sit, licet in eadem pœna diversa sit quantitas pœnae: altius enim gravius ac vehementius cruciatus pro magnitudine peccato-rum; altius autem remissus, cuius leviora & faciliora peccata sunt.* Locum profert Pamphilus in E Apologia.

VI. Sæpius tamen aliis præter ignem suppliciis homines castigari à Deo fassus est. Ho-milia 18. in Jerem. p. 182, 183. magis aliquod gehennæ ignis esse supplicium concludit ex eo quod is sit gehennæ ignis reus, qui dixerit fratri suo, Fatue; magis itaque impendere supplicium majorum criminum reis, puta adulteris; quod cujusmodi sit futurum in cor homini non ascendiſſe. Libro 7. contra Celsum scribit, animam infontem & puram, statim atque corpore exiit, ad puriora ætheris loca sublimem ferri: quæcumque vero noxia est, peccatis oppresſam circa terram huc & illuc volutari; quasdam circa mortuorum fe-pulchra, inde spectra oculis hominum quandoque objici; alias alibi errare. E Platone transtulit commentum istud, ut alia pleraque, cuius ea est in Phædone assertio, hominum F corporis rebus dum viventer implicitorum animas circa monumenta versari, quibus cum conspicabilis aliqua corporis pars etiamnum adhæret, hinc tenebrosas anima-rum imagines, alpeſtabiles existere. Eam nihilominus sententiam repudiat Tom. 28. in Johan. p. 347. 348. absurdumque esse decernit existimare animam, postquam corpore libe-rata est, mortuo affidere.

Aliud præterea supplicii genus notari putat his Lucae verbis, quibus futurum minatur *Luc. 12. 46.* Christus, ut imprudentem servum dividat, partemque ejus cum infidelibus ponat. Genus autem supplicii id esse putat, divisionem animæ à Spiritu sancto; vel divisionem nobilioris partis animæ, quæ ad imaginem & similitudinem Dei facta est, ab ea parte quæ per liberi arbitrii lapsum deformata est; vel divisionem animæ ab Angelo tutelæ sua præfecto. Sed & erro-rum tenebras & ignorantiae caliginem vult exprimi tenebris exterioribus, in quas mitti ju-
bet

ORIGENIANORUM

142

Matth. 22. bet cum Rex, qui ueste nuptiali non indutus in nuptiali convivio discumbebat; & servum A
13. nequam & pigrum, qui talentum sibi commissum in terram defoderat. Quo accedit Tract.
Matth. 25.
30. 33. in Matth. tenebras exterioreas ita exponens: *Vbi nulla illuminatio est, forsitan nec corporalib., nec est respectio Dei illie, sed quasi indigni speculatione Dei qui talia peccaverunt, condamnatur in his quae exteriorest tenebrae appellantur, forsitan donec intellecterunt, ut converuantur, & digni efficiantur exire ab eis.* Aliter tamen paulo post: *Consideremus ergo, inquit, si potest vera esse expeditio ejus, ut exteriore tenebras illas intelligamus, ut quidam quasi indigni toto mundo in abyssum illam, quam ille exposuit, foras ejiciantur, in qua sunt tenebre, nemine eas illuminante, cum sint extra eorum mundum.*

Cujuscunq[ue] porro generis sint poenæ, vehementius iis cruciatum iri corpora putat, quibus resurgentis induemur, utpote subtiliora & spirititalia, quam quæ hac in vita gestamus; quemadmodum nudum corpus mollius est ad verbera, iisque aerius afficitur, quam si ueste contingatur. Verba Origenis è Commentario in Psalm. 6. Pamphilus in Apologia recitavit. Denique Hieronymus in Epistola 59. ad Avitum, cap. 1. scripsisse Origenem refert in fine libri primi *καὶ ἀγῶνα, animam quandoque pro dolore pectorum & ignis ardore, magis elizere ut brutum animal sit, & in aquis habiteret, & fluctibus, ac corpus assumere hujus vel illius pecoris.*

VII. Multiplicem commemorata dogmata Origeni exprobationem peperere. Inter alia objectum ei narrat Pamphilus in Apologetico, negasse illum scelestis inferenda supplicia; quod poenam sensus, ut vocant, videatur sustulisse, cum ignem æternum interpretatus est perturbationes animi, & conscientia stimulos. Eo spectant ista Hieronymi libr. 3. in C Epist. ad Ephes. 5. 6. *Quia igitur sunt plerique, qui dicunt, non futura pro peccatis esse supplicia, nec extrinsecus adhibentur tormenta, sed ipsum peccatum, & conscientiam delicti esse pro pena, dum vermis in corde non moritur, & in animo ignis accenditur, in similitudinem febris, qua non torquet extrinsecus agrotantem, sed corpora ipsa corripiens punit, sine cruciatum extrinsecus adhibitione, quos possidet.* Notat præterea Hieronymus in Epist. 59. ad Avit. cap. 1. & 3. & 4. Origenem dixisse animas pro criminum modo crassioribus hominum, vel jumentorum, vel etiam Dæmonum corporibus immitti, easdemque resipescentes ad Angelorum naturam redire: quod jam observavimus. Addit cap. 2. tormenta cum & ignem gehennæ in conscientia peccatorum libro 2. *καὶ ἀγῶνα posuisse;* quod iterat Apol. 2. cap. 1. & in Commentariis in Epist. ad Ephes. cap. 5. & 6. Queritur quoque apud Augustinum Orosius in Commentorio, jaſtare D solitos Origenitas quosdam, *ignem eternum quo peccatores puniantur, non esse ignem verum, dicentes dictum esse ignem propria conscientia punitionem; ac sic omnes peccatorum animas post purgationem conscientia in unitatem corporis Christi esse reddituras.* Arguit item circuitus illos beatitudinis & damnationis sempiternos Augustinus Hær. 43. ad Quodvultdeum, & libr. 21. De Civit. Dei, cap. 17. At Nicetas Choniates libr. 4. Thes. orth. fid. Hær. 31. dixisse ait Origenem, futurum ut anima tantisper in igne maneat, dum vitorum sordibus expurgetur; at verem tamen sine fine permanferunt, nec unquam gehennam extinctum iri, *ut hoc pacto stimuletur in posterum, refricereturque memoria divina humanitatis in animis, quæ à perennibus bisce suppliciis liberata fuerint.*

VIII. Nihilominus tamen multorum confessione & patrocinio noster Origenes defenditur, suaque imprimis dubitatione, cum libr. 1. *καὶ ἀγῶνα,* initio capituli sexti, de rerum consummatione, deque poenis damnatorum, ac beatorum præmiis acturus sic prefatur: *Quæ quidem à nobis cum magno metu, & cautela dicuntur, discentientibus magis & pertractantibus, quam pro certo ac definito statim tibis.* Et ita demum caput idem claudit: *Certius tamen qualiter se habitur ait res, scit solus Deus, & si qui ejus per Christum, & Spiritum sanctum amici sunt.* Pari quoque modo initio capituli sequentis hæxamēton suam declarat. Id ne ipse quidem inficiatus est Hieronymus, cum Epist. 59. ad Avit. cap. 1. Origenem de eodem arguento multa commentatoris scripsisse tandem ait: *Hec juxta nostram sententiam non sint dogmata, sed quæ sit tantum, atque projecta, ne penitus intratuta viderentur.*

Cæterum in afferendo igne illo qui justos in fine rerum itidem ut impios invasuris ab Origene fingitur, ipsi consentit Lactantius libr. 7. cap. 21. *Iustos, inquit, cum judicaverit, etiam igne eos examinabit, tum quorum peccata vel pondere, vel numero prævaluerunt, praeserigentur igni arque comburentur: quos autem plena justitia & maturitas viriuit inoxerit, ignem illum non sentient.* Hilarius quoque Can. 2. in Matth. Baptizatus in Spiritu sancto reliquum esse dicit consummari igne iudicio; atque ne hac quidem lege immunem fore putat B. Virginem. Idem habet in Comment. ad Psalm. 118. 20. Ambrosius Serm. in Psal. 36. *Igne ergo purgabuntur filii Levi, igne Ezechiel, igne Daniel; & deinde: Salvi erimus per fidem, sicut tamen fabri quasi per ignem; et si non exuremur, tamen uremur.* Quæ sequuntur, ex Origene manifeste translata sunt: *Quonodo tamen alii remaneant in igne, alii pertranscant, docet nos divina Scriptura: nempe in mare rubrum demersus est populus Ægyptiorum, transiit ante populus Eboracorum. Ignem vero ejusmodi purgatio-*

LIBER SECUNDUS.

143

A gationem gladio flammeo circa ostium Paradisi circumacto & rotato significari ait Comment. in Psalm. 118. Et Hieronymus libr. 3. in Amos 7. 4. Sanctos & impios ignibus pariter expurgandos esse ait. Quibus omnibus praelust Sibyllinorum Oraculorum scriptor liber. 2.

καὶ τοτὲ εἴη πάντες μᾶλις διὸ πολλοῖς ποτεσμόιο
ἡ φλογὸς δούλεια μελέσαισθι. οὐ τοι εἴλαμος
πάντες σωθήσονται, ἀστεῖοι δὲ οὐδὲν εἰσιν ὁλοκαΐ
εἰς αἰώνας ὅλες, ὅποιοι κακὰ φρέσκων ἔργα εἰναντίον
& dcidein:

Tunc vero omnes per ardente fluvium,
Et flammam inextinctam transibunt: justi autem
Omnes salutem adipiscentur; impii vero peribunt
In omnia secula, quicunque mala ante gererunt.

& deinde:
*Alios vero, quibus justitia, & recta operacura fuerunt,
Angeli tollentes per ardente fluvium
In lucem deducent.*

C Ignem in conscientia facibus & flagellis itidem ut Origenes constituit Ambrosius lib. 7. in Luc. cap. 14. iisdem fere ipsis verbis: Ergo, inquit, neque corporalium stridor aliquis dentium, neque ignis aliquis per perpetua flammarum corporalium, neque vermis est corporalis. Sed hac video, quia sicut ex multa cruditate & febres nascentur & vermes, ita si quis non decoucat peccata sua, velut quadam interposita sobrietate abstinentia, sed miscendo peccata peccatis, tanquam cruditatem quendam contrahat veterum & recentium delictorum, igne aduretur proprio, & suis vermbus consumetur. Hieronymus doctrina huic alias satis infensus, in eam tamen ceterum se gerit sub finem lib. 18. Comment. in Esaiam: Vermis autem qui non morietur, & ignis qui non extingueatur, a plerisque conscientia accipitur peccatorum, que torqueat in suppliciis constitutos, quare virtus suo atque peccato carverint electrum bono: & paulo post: Si quis igitur habeat in conscientia sua zizania, qui inimicus homo dormiente patre familias supereminavit, hac ignis exures, hac vorabit in cendum. Minime quidem fidem his a se adjungi testatur; sed nec ea sibi improbari significat; nec sub aliena, sed sub sua ipsis persona proponit. Diversa vero est Augustini ratio, nam quamvis libr. 21. De Civit. Dei, cap. 9. eorum opinionem reprobet, qui ignem Damnatorum metaphorice sumunt, cumque corporeum fateantur libri ejusdem, cap. 10. & libro 12. De Genet. adulter. cap. 32. & 33. neget Inferorum substantiam esse spiritalem; & ea quibus anima corporibus exitus afficiuntur, docet non esse corporalia, sed similia corporalibus: tamen libro 20. De Civit. Dei, cap. 16. ignem illum dicit se cajusmodi, & in qua mundi vel rerum parte futurus sit hominem scire arbitrari neminem, nisi forte cui diuinus Spiritus ostendit. Capite 26. libri frequentius hæc Apostoli x. Cor. 3.13. Vniuersusque opus quale sit, ignis probabit, & v. 15. ipse autem salvus erit, sic tamen quasi per ignem, significare putat angustias ac incertos, quibus homo percellitur, cum rebus animo suo præter æquum caris & complacitis orbatur. Quod enim, inquit, sine illiciente amore non habuit, sine urente dolore non perdet. Hoc quoque igne mortem notari conjectat, Ecclesiæ persecutions, martyria; ac eum proinde ab extero hoc igne distinguit, in quem Damnati Christi decreto mittendi sunt. At illud ad- verti omnino velim: Post ictus sane corporis mortem, donec ad illum veniat, qui post resurrectionem corporum futurus est damnationis & remuneracionis ultimus dies, si hoc temporis intervallo spiritus defunctorum ejusmodi ignem dicuntur perpeti, quem non sentiant illi qui non habuerunt tales mores & amores in hujus corporis vita, ut eorum ligna, & faxum, & stipula consumantur: alii vero sentiant, qui ejusmodi secum edificia portaverunt; sive ibi tantum; sive & hic & ibi; sive ideo hic ut non ibi, secularia, quamvis à damnatione venialia concremantem ignem transitoria tribulationis in venient, nou redarguo, quid forsitan verum est. Nec levius in Gracis Scriptoribus positum Origeni presidium est: Philo in libro θεοῦ εἰς τὰ φραστήρα ποιεῖ. Υπὸ δὲ αὐτοῦ καὶ ἔτειρον Φωτιδύνων εἰς ἑταῖρον τοῖς ποιοτάτοις διέτησεν εἰς τὸ ιδούματον καὶ ἀδικηταῖς καρύοις, εἰς τὰ φραστήρα ποιεῖται. ὃς ἐ μετόχῳρον ἐν αἴσῃς καὶ γῆς πρὸς ἀνθεταῖς καρύοις, εἰς τὰ φραστήρα ποιεῖται κατατελεῖ. ὃς ἐ πατριών, ἡ πάτερς δεῖται τοῖς. Injustam & impiam animam fugatam à se, si longe procul dispersit (Deus) in voluntatem, & cupiditatem, & criminum locum. Hic autem locus aperte impiorum appellatur, non qui apud Inferos fabulosè fingitur. Verus enim Inferus, vita est hominis nequam, pernicioса, confusa, & omni execratione digna. Corporeum quoq; negat esse Internum Gregor. Nyssenus libr. De anima & resurrect. quemadmodum ignem exter-

nunca materia constare inficiatur Johannes Damascenus in fine libri 4. De orthod. fid. cuius A tamen sententiam mollire conatur S. Thomas, ut est apud Sextum Senensem Biblioth. lib. 5. Annot. 141. Ignem & vermeum in scelerum memoria ponit Theophylactus in 9. Marc. οὐδὲν δὲ καὶ πῦρ καλάζεται τὸς αἰματῶν ἢ σωμάτων; εἰπεν ἵνα, καὶ οὐ μηδέν τοι φαντάσθεται εἰ τοῦ θεοῦ τέτοιο οὐχίον. οὐτοις οὐδὲν καταδεῖπεν δέ τοι πῦρ φέρεται. Verius autem & ignis, qui puniunt peccatores, conscientia est uniuscujusque & memoria turpium in hac vita gestorum; que sicut vermis absunit, & sicut ignis urit. Nicetas libr. 4. Thes. orth. fid. Hær. 31. Deum ignis illius nomine notari suscipitur, quia uitium consumit, & infamiam converit. In statuendo Inferorum loco extra mundi hujus metas Origeni suffragatur Chrysostomus Homil. 31. in Epistol. ad Rom. gehennam in spatiis ab hoc mundo secretis statuens hoc argumento, quod Regum carceres & metalla remota esse soleant. Suffragatur & Augustinus libr. 12. De Genet. B ad lit. cap. 33. 34. cum Inferos extra terram collocat; & libr. 20. De Civit. Dei, cap. 16. cum ignorare se profiteretur, in quamundi vel verum parte futurus sit ignis ille. Quamvis libr. 2. Retract. cap. 24. sub terris hunc esse tandem concedat. Certe de loco & natura ignis hujus, licet nullum adhuc editum sit peculiare decretum, nedum Adamantii ætate, universæ tamen consensus Ecclesiarum satis ostendit, quid unicuique tenendum sit. Denique Johannes Philoponus Christianus Philosophus animas corporibus exemptas circa monumenta volutari cum Origene decrevit: nam hominem triplici instrutum anima, vegetativa, sensitiva, & rationali prioribus duabus per mortem privari dixit, tertiam vero superesse; quæ si sceleribus inquinata sit, expiandis iis spiritu tenui vestiri, in eoque commeritas penas dare; alioquin incorpoream animam, corporeis rebus affic non posse; spiritale itaque C istud corpus suppliciis torqueri; & in sepulchreis interim degere, variisque induformis, & vaporibus nutriti; eoque tandem abiumpito, tum demum expiatam animam absolvi, & in cœlum ferri.

Nihil porro iterare attinet, quod suo jam disputavimus loco, ecquonam tempore Dæmonibus inferenda supplicia Origenes putaverit. Per spiculum enim fecimus nullas, ipsius opinionem, penas iis infligi, quoad postremo judicio in ignem æternum conjecti sint; multosque à sanctis Patribus penam, uti appellatur, sensus ab iis removisse.

IX. Nunc quid de beatitate commentus sit, exploremus. Hanc in eo positam sensit, ut quisquis cam sit adeptus, unum cum Deo efficiatur, iuxta illud Johan. 17. 24. & 21. Pater quos dedisti mihi, volunt ubi sum ego, & illi sint mecum; ut omnes unum sint, sicut tu Pater in me, & ego in te, ut & ipsi in nobis unum sint. Ad id autem felicitatis culmen non statim putavit perveniri, sed per cognitionem primum & eruditioem, qua errorum & ignorantiarum caligo discutitur; ac deinde per Dei similitudinem; & demum per intimam cum Deo conjunctionem & unitatem, qua suprimum bonum continetur. Multis haec explicantur libr. 2. De princip. cap. 12. & libr. 3. cap. 6. nam priore loco ostendit Origenes comedustros Santos panem vite, qui veritatis & sapientie cibis nutrit animam, & illuminet mentem, & potet eam diuina sapientia pocius. quibus sapientia efcis nutrita mens ad integrum & perfectum, sicut in initio factus est homo, ad imaginem & similitudinem Dei reparetur. Hinc unicuique à Deo insertum esse ait descendit amorem, qui tum explebitur, cum post diligenter quaesitam in hac vita veritatis notitiam, clariorem rerum perceptionem consequi promeruimus. Multiplicem deinde rerum scientiam enumerat, quam tum mens illustrabitur, non simplici quidem & repentina collatione, sed diversa, & pro mentis captu & progressu continentis successione imperta. Posteriore autem loco docet summum bonum, seu finem omnium, ad quem natura rationalis universa tendit, hunc esse, similem Deo, quoad ejus fieri potest, evadere; atque ex hac similitudine in melius proficiem animam unum jam fiet cum Deo, prout pollicitus est Christus Johan. 17. 24. & 21, atque ita potro in fine omnia, & in omnibus Deum futurum esse. Exponit postmodum, quid omnia & in omnibus Deus esse possit; nempe cum rationis pollens anima, omni vitiorum face purgata, nihil aliud vel intelligere vel sentire potest, quam Deum; nec amplius ex arbore scientia boni & mali decerpitos fructus degustare concupiscit, cum semper in bono sit, nec ei malum perpetrare promptum sit; eoque tandem pačto finem reparari in principio, rerumque exitus inititis conferri, cum in illum statum restituerit anima, quem cum teneret, ligno scientiae boni & mali non egebat; tunc eam morti obnoxiam non futuram, detersum iri omnem malitiam sensum, Deumque vere futurum omnia in omnibus. Ad hæc quale futurum sit spiritualiter illud corpus quo circumvestiendi sunt beati, patefacit, splendidius nimirus & excellentius corporibus reliquis quæ sub aspectum cadere possunt; eo vero plus subtilitas ac splendoris adepturum, quo ratione instructa anima plus meritis suis ac virtutibus poposcit. Quarit demum, utrum post rerum consummationem, cum Deus erit omnia in omnibus, idem erit corporum omnium fulgor & gloria; responderetque summum illum & perfectum statum adepturam corpoream naturam, postquam sanctis doctrinis eruditas ani-

mas

LIBER SECUNDUS.

145

A mas Deo Patri Christus subjecerit. Atque hæc fere habet Hieronymus Epist. 59. ad Avit. cap. 3. & ad finem libri hujus tertii *σει αγγὼν* ista Origenem intulisse ait: *Et erit Deus omnia in omnibus, ut universa natura corpore a redigatur in eam substantiam que omnibus melior est, in divinam scilicet, quam nulla est melior, quod Rufinus distimulavit. Dissimulavit & hoc alterum, quod ex eodem Origenis libro adducit ibidem Hieronymus: Nec dubium est, quin post quædam intervalla temporum rursus materia subsistat, & corpora siant, & mundi diversitas conseruat propter varias voluntates rationabilium creaturarum, que post perfectam beatitudinem usque ad finem omnium rerum paulatim ad inferiora dilapsa tantam malitiam receperunt, ut in contrarium revertentur, dum nolunt servare principium, & incorruptam beatitudinem possidere.* Id quippe perulgatum Origenis dogma de beatorum animorum peccatis & lapsibus, in alios transfert interpretatione sua Rufinus libr. 3. de princip. c. 6. Sic enim habet: *Verum istam perfectionem ac beatitudinem rationabilium creaturarum, vel naturarum, ita demum quidam permanere in eodem statu, quo supra diximus, putant, id est ut Deum omnia habeant, & Deus eis sit omnia, si nullatenus eas societas naturæ corporali admovereat.* Alioquin existimat gloriam summe beatitudinis impediri, si materialis substantia interferatur admixta. Quin etiam quod aliis adscribentem Adamantium inducit Rufinus, id confutans ipsum exhibet capite eodem: *In quo statu (beatitudinis) etiam permanere semper & immutabiliter Creatoris voluntate est credendum, fidem rei faciente sententia apostoli dicentes: Domum habemus non manu factam eternam in celis.* De fine quoque rerum agit Origenes libr. 1. de princip. cap. 6. omniaque dicit ad unum finem revocanda, quemadmodum ab uno initio profecta sunt, postquam scilicet regnaverit Christus, omnesque inimicos Cibis subjecerit, ipsiusque novissimum inimicum mortem destruxerit, & Patri regnum tradiderit, tuncque celestia, terrestria & inferna ad unum finem deventura, per bonitatem Dei, & subjectionem Christi, atque unitatem Spiritus sancti. Addit insuper soli Trinitati bonitatem substantialiter ineffe, ceteros inde mutuariam & derivatam habere, & iuncte esse in beatitudine, cum de sanctitate, ac sapientia, & de ipsa divinitate participant, quod quicunque negligunt, propria desidie virtutem felicitate hanc eos excidere & à Deo pro culpa modo adhiberi. Nec ab his discrepant quæ ex Origene profert Catenaria Corderiana in Psalmos, ad Psal. 60. 3, ubi Christus esse dicitur tabernaculum, & mons sanctus, in quo perfecti conquiet, deinde subiecti: *τόποι ἐν τῷ οὐρανῷ ἔχει τὸ θαύμα στόλων, ὃς δέ σὺν αἷς λαβεῖς, ἀλλά τοῦτο εἰσὶ μητέρες τῶν λογιών, καθὼν ἐν τοῖς Καρποῖς καὶ τοῖς παλλοῖς δὲ τοῦ προσώπου εἰς τὰς εἰώνας, ἀλλά εἴ καθεύδει τῷ σκηνῷ εἰσὶν ὁ ἐν τούτῳ τῷ οὐρανῷ γενόντες συνταξίοις ἐν τῷ τοῦ πλεύσαντος τῷ Θεῷ σκηνῇ.* Hoc est: Etabernaculo, quod est Christus, dicens in Sancta Trinitate conquietent, cum regno Christi ab olto, Pater ipse regnum suscepit. Hac doctrina imbutus Theodusius Alcidias Cesareæ Cappadociæ Episcopus, Origenistarum Iustiniani ætate patronus dixit: *εἴ τοι δὲ ἀπόστολος καὶ ἡ μαρτυρία Σάντων τερπνός, ἢ ἐν τῷ τερπνῷ τιμῆς ὑπερέχειν, ἢ τῷ πανταρτεῖσθαι εἰς εἰς ιερὸν τῷ χειρὶ, ποιεῖ διπλαῖς αὐτοῖς τοῦτο: Si nunc Apostoli & Martyres miracula edunt, & instantiunt honoris, in resurrectione si aquales Christo non evadant, qualis eorum restitutio futura est? quam vocem in Quinta Synodo damnatae fuisse restatur Evagrius libr. 4. cap. 38. Veruntamen in Praeterea Commentarij in Johann. à communis Theologorum sententia minime recedit Origenes, in Dei cognitione & contemplatione beatitudinem fidam esse docens, & finem esse τὸ θιωτήν, εἰς δὲ καταλήξειν τὸ τέλος. Ζεῦς ἐν τῷ λεγομένῳ απόκειται.*

X. Non statim autem ad supremam beatitudinem, sed pedetentim ac per diversos gradus perveniri voluit. Nam animas beatitudinem promeritas, sed terrenarum rerum contagie etiam laborantes, postquam corpore emissa sunt, per varia deduci loca finxit, in quibus expurgatas, & ab Angelis hunc ministerio destinatis cruditas, & errorum tenebris exolutas, splendidiorem ac celstiore regionem condescendere, ibique novis instrutæ doctrinis, aliusque usus magistris in sublimius ferri, donec ad summum, quem diximus, felicitatis apicem evaserint; ac priuum in certo quadam terra loco terrenas facies, & ignorantiam deponi, atque hunc esse Paradisum; inde in aëre, & in diversis postmodum cœli locis novam capessere disciplinam, & perfecta deum beatitate frui; insingulis autem mansionibus eo diuturniore agere moram animas, quo pluribus, dum corpori adjunctæ essent, se noxis contaminarunt, pluribusque inquinamentis expurgandæ sunt. Frequentes extant doctrinæ hujus notæ, nos præcipuas excerpemus, Homilia 26. in Num. digressum animæ a corpore, Israélitarum exitu de Ægypto exprimitur, cum relictis mundi hujus tenebris, & corporis cœcitate, in alium orbem transit anima, qui vel sinus Abraham, ut in Lazari historia, vel Paradisus, ut in illa Latronis, nuncupatur, vel etiam, inquit, si qua novit Deus esse alia loca, vel alias mansiones, per quæ transiens anima Deo credens, & perveniens usque ad flumen illud, quod letificat civitatem Dei, intra ipsam sortem promissa Patribus hereditatis accipiat: & aliquanto post: *Istius ergo terra hereditatem, postquam de mundi hujus Ægypto exierit, Deo credens anima consequitur: & alibi quidem iùs qui sub Lege vixerunt, alibi autem qui per*

lesu

ORIGENIANORUM

146

Iesu Christi fidem & gratiam dispensati sunt. Homilia deinde sequenti repetit hæc eadem, & A diversis mansionibus Israëlitarum in deserto, animæ mansiones notari scribit; ut & illo Christi Jóhann. 14. v. 2. In domo Patris mei mansiones multæ sunt; ac variis præterea Prophetarum testimoniis, quæ subinde enumerat: per hæc ergo loca peregrinantem animam ad quietis locum cum gemitu & dolore anhelare, hebet cere etiam, & caligare, quoad itineris sui metam asecuta sit: Per singulas quasque, inquit, digrediens mansiones, illas scilicet multas, quæ dicuntur esse apud Patrem, illuminatur amplius ex una ad aliam veniens, majora semper illuminationis augmenta conquirit, usquequo assuta sit ipsius veri lumen, quod illuminat omnem hominem, intuitu pati, & mira majestatis ferre fulgorem. Inculcat idem in sequentibus: Post resurrectionem ascensura ad celos (anima) non subito, nec importune ad summa concordit, sed per multas deducitur mansiones, in quibus illuminata per singulas, & augmento semper splendoris accepto, in uero B n'a quoque mansione illustrata sapientie lumine usque ad ipsum perveniat lumen Patrem. Post hæc mansionum illarum deserti nomina mansionibus accommodat, quas anima in celum abiatura peragrat, ostenditque hanc etiam tum Dæmonum infidiis & tentamentis esse obnoxiam. Laboresque sustinere, at non in uitam, nec tantum iis defatigari, quantum spe sublevatur, sed & refrigeris animam foveri, paulatimque ad cœlestium cognitionem afflurgere, jamque plenam in corpus exercere potestatem, & tum curricula metam stringere, cum pervenit ad flumen Dei, & sapientie fluentis, undisque divinæ scientie irrigatur. Ex quibus fatis apparent sententia huic Origenis vim afferre Sixtum Senensem libr. 5. Biblioth. Annot. 128. cum ait, mansiones illas, non ad diversa ascensionum tempora, sed ad diversos præmiorum gradus esse referandas. Denique Hom. 28. in Num. aliquem nobis à Deo locum C præparari comminiscitur, ubi ad certum tempus habemus, si quæ peccata imprudentes admisimus, quemadmodum certas refugii urbes iis assignavit Moysés, qui homicidium cau & inconfutato commisissent, & unumquemque in hac illave cœli parte à Christo pro meritis constitui. Addit Homil. 25. in Josue filios Abraham locatum iri in cœlo secundum ordinem stellarum & partium cœli, datumque iri aliis fortem ad Orientem, aliis ad Occidentem, ad Austrum aliis, aliis autem qui Deo magis noti sunt ad Aquilonem. Facit ad rem illud ex Homil. 1. in Psalm. 38. Alium facit diem Solis iste cursus nostri hujus cœli spatia terminatus, aliud habet diem ille qui ad secundi cœli pervenire meretur ascensum. Autio enim clariorē diem dicit ille qui usque ad tertium cœlum vel rapi, vel pervenire poterit, ubi non solum ineffabile lumen inveniet, verum etiam verba quæ homini loqui non licet, audiet. Novi & alios dies, D quorum numerum fortassis Propheta merito requirit. Clarissimum vero istud quod legitur Tractat. 30. in Matth. Vnumquodque cœlum sue institutionis & initia habet, & perfectiones, id est terminos. Ut puta post conversationem summam quæ fuit super terram, suscipit iterum hominem conversationem unius cœli, & perfectio que in eo est. Iterum suscipit eum secunda conversatione secundi cœli, & perfectio que in eo est. Iterum suscipit cum tertia conversatione tertii cœli, & perfectio que in eo est. Et sic intellige mibi multorum cœlorum multarum conversationum initia esse & terminos, id est perfectiones, a quibus inuici & terminis diverorum cœlorum congregat Deus nos electos. Idem libro 1. de princip. cap. 6. docet ad unum finem reditura omnia, quemadmodum eadem initia habuerunt, tum scilicet cum imperium tenerit Christus, & profligatis inimicis, sibique subiectis, ac ipsa etiam morte, regnum Patri tradiderit. Ostendit deinde suis ordinibus E delapsas quasdam rationales naturas, aliis fuisse ad regendum traditas quæ locum suum tenuissent, earumque salubribus disciplinis reformatas amissam beatitudinem recuperare posse: Ex quibus, inquit, existimo, prout ego sentire possum hunc ordinem humani generis institutum, qui usque in futuro seculo, vel supervenientibus saeculis, cum cœlum novum & terra nova secundum omnes jam caperit, restituetur in illam unitatem, quam promittit Dominus Iesus. Quasdam præterea in tantam ait deveniente nequitiam, ut Virtutum cœlestium eruditio penitus respuant, iisque repugnant; atque illas ab Apostolis Virtutes contrarias appellari, unde mortalium vita certamina & agones existunt. Tum docet in praesenti & in futuro seculo singulas diversis castigatas suppliciis, Angelicis disciplinis emendari, donec ad perfecta & eterna perveniant; quem locum non semel supra adduximus. Tandem in eo desinit, non interitur quidem in fine rerum corporalem naturam, sed mutatum iri ætheris in modum, & cœlestem quandam subtilitatem ac splendorem adepturam. Multis etiam argumentum istud explanat libr. 2. &c. cap. 3. sibique querendum proponit, utrum post hunc mundum curatio aliqua & emendatio futura sit, alpior quidem in eos qui Verbo Dei morem non gesserunt, erga cateros vero mollior & lenior, qui jam in studio veritatis, dum viverent, subiecti, divinæ sapientiae capaciores effecti sunt: utrum etiam finis omnium hanc vitam sit exceptura, alias vero mundus futurus sit ad eos corrigendos, qui id meriti sunt. Hanc deinde excutit opinionem quæ corpoream naturam in fine rerum penitus in nihilum redigendam asseverat; quam edislerens ait: Hec materia corporis quæ nunc corruptibilis est, inducit incorruptionem, cum perfecta anima, & dogmatibus incorruptionis instruuntur.

ca

A ecceperit, docetq; animam corporis indumentum futuram, quæ ipsa Christo induetur, unde incorrupta evadat. Postmodum addit: *Incorrumpio autem & immortalitas quid aliud erit nisi Sapientia, & Verbum, & Injustitia Det, que formant animam, & induunt, & exornant?* Eam autem sententiam, quæ futurum statuit, ut incorporea vita agenda sit, cum Christo subiecta omnia fuerint, vel alteram hanc quæ corpoream substantiam purissimis spiritibus pro meritis sociandam, & in aethereum statum transmutandam decernit; aut tertiam denique, quæ desituum mundi hujus habitum definit, & supra sphaeram annulari in tuto collocandam piorum stationem, tum qui castigationibus delicta expiarunt, tum qui virtutibus eo pervenire meruerunt, proponit unicuique, ut quæ animo suo collibuerit magis, eam pro arbitrio amplectatur. Capite 12. libri ejusdem putare se pronuntiat migrantes ex hac vita animas in locum aliquem in terra positum fcedere, quem Paradisum Scriptura appellat, ibique sic tanquam in schola, rerum quas in terris viderant, ac futurorum etiam caulas condiscere. Quo mundior autem, & exercitior aliqua fuerit, eo magis proficitem, citius in aetrem conscenfiram, hinc ad sphaeras coelestes, in quibus novis eruditio[n]is accessionibus locupletabitur. Eadem habentur libr. 3. c. 6. docetque per immensa annorum curricula animas suis in locis emendari, præcurrentibus aliis, & citato cursu ad summae eminentibus, subsequentibus proxime aliis, nonnullis tardius; & sic per diversos ordines proficere, ac Deo reconciliari, donec destruetur postremus inimicus, mors scilicet; ac restitutus tandem in hunc statum animis, naturam corporalem ad gloriam perducenti iri, omniaque unum futura, cum Deus fuerit omnia in omnibus. Sub finem capituli ejusdem id ipsum inculcat, additique in alia terra Sanctos esse Angelicis institutionibus informandos. At Homilia 11. in Num. ad superiora adjicit, Angelos regendis in futuro saeculo fore praefectos, quos labore suo ac ministerio è diversis Genitibus congregatos ad Christinotitiam adduxerint, adeo ut Christus non tam Rex futurus sit, quam Rex Regum, & Dominus dominantium, & nonnulli ab Angelis Christo offerri, aliquos vero Archangeli duntaxat. Denique sic concludit: *Sicut ex initio seculi bujus, cum dispergeret Deus filios Adam, statuit fines Gentium secundum numerum Angelorum Dei, & unaqueque gens sub illo Angelo facta est, una autem fuit & electa gens Israel, que portio Domini fuit, & funiculus hereditatis eius; ita credo & in fine bujus mundi, atque in initio seculi alterius, futurum ut iterum dividat Excelsus filios Adam, & qui non potuerint ita mundi esse corde, ut ipsum videant Dominum, & esse portio Domini, videant sanctos Angelos, & sint secundum numerum Angelorum Dei. Sed beatus est qui dignus fuerit in illa vita esse portio Domini, & populus eius Jacob, ac funiculus hereditatis sua Israel.* Germanum horum est quod legitur Hom. 21 in Num. ubi aliud beatitatis genus iis assignat, qui divina ministreria in vivis obierint, aliud iis qui virtutem segnior excoluerint: illos quippe scribit supergredui summae cœli fastigia, & ibi semper in Domino, semper in Verbo ejus ac Sapientia verantes summis deliciis frui; hos vero terræ alicuius sublimioris & potentioris, terræ nempe viventium hæreditatem capturos. Scribit præterea Homil. 3. in Luc. in futura vita non omnes statim atque corpore exierint, Deum, Angelos, vivuros, sed eos tantum qui mundis cordis dignos se Dei auctoritate præbuerint; quamvis autem in codem loco futuri sint & qui puro corde erunt, & qui sordibus fœdati, dispacti tamen utrorumque futuram formem, & illos Dei intuitu fruituros, quo hi carebunt. Homilia 17. sequente affeverat ab Ecclesia coelesti dejectum iri digamos, quemadmodum in terra ab Ecclesiasticis dignitatibus arcent. Non quo inquit, in eternum mittantur incendum, sed quo partem non habeant in regno Dei: & deinde eos ait esse de secundo gradu, & de his qui invocant nomen Domini, & qui salvantur quidem nomine Iesu Christi, nequam tamen coronantur ab eo.

Ad postremum quoniam ad summatum perfectionem res creatæ nondum adductæ sunt, idcirco nondum beatos plenaria receperunt latitudinem, nec summo gaudio frui affirmavit, ne ipsos quidem Prophetas, vel Apostolos, imo ne ipsum quidem Christum. Verba ipsius hæc sunt Homil. 7. in Levitic. *Nondum enim recuperant latitudinem suam, ne apostoli quidem, sed & ipsi expectant ut & ego latitudinem eorum participem faciam. Neque enim decadentes hinc Sancti continuo integrarē meritorum suorum premia consequuntur, sed expectant etiam nos, licet morantes, licet desides. Non enim est illis perfecta latitudo, donec pro erroribus nostris dolent, & lugent nostra peccata.* Cui probando utitur hoc Apostoli Ebr. 11. 39. 40. *Hi omnes testimonio fidei probati, non accepérunt recompensionem: Deo pro nobis melius aliqua providentia, ut non sine nobis consummarentur.* Addit postmodum Sanctos perfectam nobiscum in die iudicii una beatitudinem capturos, propterea quod totum sumum corpus suscitandum sit, homines nimis universi: quod corpus cum multis constitut membris, singulis videlicet hominibus, futurum scilicet truncum corpus & imperfectum, si qua sui parte careat, nec perfecta proinde ac plena fruiturum latitudo, quoad integratatem suam receperit. Et postea: *Quod si ibi, qui membrum es, non videtur esse perfecta latitudo, si deficit aliud membrum: quanto magis Dominus & Salvator noster, qui caput & auctor est rotis corporis, non sibi perfectam dicit esse latitudinem, donec aliquid ex membris deesse corpori suo viderit?* Laboranti Origeni succurrere conatur Genebrardus, & hæc scribit: *At quid de integra & ab soluta*

Gen. in
Coll. cap. 6.

soluta beatitudinis consummatione, quam nondum sancti in corporibus receperunt, potest explicari. A Quid juvat autem recusanti opem ferre, cum hac neutiquam de causa, quam commemorat Genebrardus, sanctos existimet nondum perfecta frui laxitia: Non enim est illis, ait ipse, perfecta letitia, donec pro erroribus nostris dolent & lugent nostra peccata.

Cum ait autem Origenes Tom. 11, in Matth. pag. 207. animas, postquam pro for-
dium & in quinam ratione, plus minusve fuerint expurgatae, tandem unum solare
lumen futuras, & inferioribus lucem suam præbituras: id fibi vult, supremum illas felicitatis apicem consecuturas, supra quem assurgere non licet: quem locum quæcumque tenuerint, æquali luce fulgere, & paribeatitatis mensura frui necesse est. Verum aliquibus ex hoc numero semper residentibus ad præfita vitia, & è summo illo gradu labientibus, obtusiori luce, & priore hac multum inferiori splendebunt. Similiter intel-
ligendum est, cum ait, futurum aliquando Deum omnia in omnibus, cumque supremum illum finem ad quem omnia pervenient, rerumque universarum ~~memoriam~~ commemorat.
At cum Tomo 15 in Matth. pag. 406. scribit in remunerandis hominibus, voluntatis dun-
taxat ipsorum ac studi rationem habere Deum, non temporis quod exercendis virtutibus impenderunt, ac idecirco æqualibus præmis donandois quicunque pro virili laborarunt; id ita ex superioribus explicandum est, eadem tribuendam esse mercedem, salutem nimirum, at non eandem adhiberi purgationem, si diu illi in virtute, parum isti desiderant, similibus licet in Deum studiis elati vitam clauerint; sed diversis utrosque disciplinis, & emendationibus reparari, antequam in supremo beatitatis culmine collocentur. Itaque subjicit Origenes pag. 407. ἡχετοναὶ πόδι γέγραπται τὸ μαρτυρίουν εἰς την σπουδὴν τοῦ οἰκτοῦ τοῦ αὐτού παντούν τὸν αἰνιγγιαῖς, εἰ μὲν γέγραπται τὸν αὐτοῦ οἴκον εἰς τοῦ τοῦ οἰκτοῦ παντούν τὸν νόστον, οὐδὲ τὸ μαρτυρίουν τὸν αἰγάλεων τὸν πλειστὸν. Plurimum ergo hac inter Origenis delicia, ac Joviniani harretum interest, qui virtutes ac peccata esse æqualia, ac æqualem proinde mercedem & penam fore arbitrabatur, Stoicos lecutus qui de parilitate peccatorum, ut ait Augustinus, solum ansjunt disputare contra omnem sene-
ronym. ^{Aug. Epist. 29. ad Tit.}

XI. Emensis illis ac peragratis spatiis, quæ animas purgandi causa decurrere finxit Origenes, quo eas subsisteret loco ac conquefcere ratus sit, videndum est. Novum quidem cœlum, ac terram novam felicitati & quieti post hanc vitam deputat propter illud Isaïæ 65,17. Ecce enim ego creo cœlos novos, & terram novam, & non erunt in memoria priora, & non ascendent super cor: quod repræsentatur 2. Petr. 3,13. & Apocal. 21,1. Propter illud autem Pauli. Cor. 7,31. Prater enim figura bujus mundi, & istud Davidis Psalm. 101,27. Cœli peribunt, tu autem permanes, & omnes sicut vestimentum veterescunt, & hoc fortasse Isaïæ 51,6. Cœli sicut sumus liquecent, & terrasicut vestimentum alteretur, catenus novum cœlum & novam terram creatum iri docet, quatenus in fine reram destructur iste mundus, & in novam terram, ac novum cœlum reparabitur: In novatio, inquit, cœli & terra, & transmutatio hujus mundi, & immutatio colorum his sine dubio preparabitur, qui per illam viam, quam supra ostendimus, iter agentes ad illum finem beatitudinis tendunt, cui etiam ipsi inimici subiiciendi dicuntur, in quo fine omnia & in omnibus dicitur esse Deus. Itaque Hieronymus Epist. 59. ad Avit. c. i. censuſtis Origenem queritur, futurum ut ex animis quibusdam hominum constet genus in uno aliquo ex mundis, quando juxta Esaiam cœlum & terram novascent.

Supra hoc etiam conspicabile cœlum, terram novam ac cœlum novum quandoque collocat, & summi illius ac novi cœli ratione firmamentum esse Inferos ait, quemadmodum ratione Firmamenti Terra haec nostra, quam proprie Aridae appellandam censem, Inferi sunt; Inferorum vero ratione cœlum ipsa est, & quemadmodum discedentes ex his terrenis sedibus animæ pro suis meritis diversa apud Inferos obtinet loca, ita quæ in summo loco moriuntur, ablegari in Firmamentum, vel in terram, & varia ibi loca nancisci: Ac rursum quemadmodum migrantes ex Inferis animæ, & ob recte gesta in terram remeantes, nasci dicuntur: ita varios animarum ortus in Firmamento, & supremo item cœlo contingere. Verba ipsa Origenis, quibus haec continetur doctrina, adducit Hieronymus capite 2. & 4. Epist. 59. ad Avit. ē libro 4. ^{μετὰ αγρῶν} Hujus certe libri capite 2. tradit Origenes Hierofolymam, sed & reliquas etiam terræ regiones, alias sibi cognomines in cœlis habere, ibique Ægyptum, Babyloniam, Tyrum, & Sidonem reperiri; multaque de locis illis vaticinatos esse Prophetas, quæ si quis ad terrena loca referat, valde eum hallucinari. Plurima ibi in facris Voluminibus memorata reconsent, quæ allegorice interpretanda, & ad cœlestia detorquenda arbitratur. Homilia 28. in Num. Judæam in cœlo suis distinctam montibus, suis civitatibus & vicis, suis etiam tribubus statuit, in eaque se- dem positum populum Dei, & verum Israëlem, Jesu duce, cuius imaginem gessit Jesus alter filius Nave, unumquemque autem in hanc illamve tribum iri ablegatum pro meritis ac virtutibus, neque solum pro meritis eorum qui dispensantur, sed & pro novissimi Adam, in quo omnes

LIBER SECUNDUS.

149

Anes vivificandi dicuntur, contemplatione. Ibidem collocat Jerusalem, & montem Sion, iuxta Apostolum Gal. 4. 26. & Ebr. 12. 22. & Johannem Apocal. 3. 12. & 21. 2. & Templum Dei; quæque ibidem festos celebratum iriputat, & quæcunque demum præcipiantur in Lege, quam umbram continere dicit Apostolus futurorum bonorum. Eadem habet Homil. 23. in Josue, eoque refert istud Johann. 14. 2. *In domo Patris mei mansiones multæ sunt*, & super civitates illas coelestes poteſtatem habiturum existimat servum illum frugi, qui commissam ſibi pecuniam utiliter poſuit. Has ergo inter animarum ſedes eam proportionem ſtatuit, & ſimilitudinem Origenes, ut coeleſtium umbram eſſe & imaginem velit terram hanc, quæque in terris geruntur, juxta Apostolum Ebr. 8. 5. Memorabilis vero præ cæteris ille locus quem Homil. 5. in Pſalm. 36. reperimus, ubi hoc explanans Pſalm. 36. 34. *Et exaltabit te, ut B hereditate capias terram*, terram hanc eſſe vult dorſum ipſius Firmamenti: *Vnde, inquit, ego arbitror, quia ſicut cœli ipſius, id eſt, Firmamentum inferiorum ſolum Arida hec in qua nos habitamus, terra cœli dicitur; ita & illius superioris, quod principaliter dicitur inferiorum ſolum, in quo habitatores illi coeleſtes conveſtantur, & ut ita dicam, dersum ipſum Firmamenti huic, merito, ut dixi, Terra illius cœli eſſe dicitur, sed terra bona, terra sancta, terra multa, terra vivorum, terra fluens lac & mel.* Fufc totum doctrinæ ſuæ contextum explicat libr. 2. *¶ ad Ezech. 10. cap. 3.* atque rerum omnium universitatem, infernarum, terrenarum, coeleſtium, & quæ ſupra cœlum ſunt, generali nomine mundi aut appellari, quo cæteri mundi continentur; & quemadmodum firmamentum terram hanc capacitate ſua complectitur, ita ſphæram quandam ſuperiorem, quæ in Scripturis terra bona, & terra viventium nominatur, & mitibus ac manuetis promittit, ſuo conſtrigi cœlo, in quo Sanctorum nomina deſcripta ſunt; ex hoc autem cœlo, ex ea que terra, terra cœli non inibis affecta fuiffe Firmamentum & Aridam; aliudque eſſe cœlum & terram quæ initio à Deo creata ſunt, ac Firmamentum quod die ſecundo conditum dicitur: mundum hunc autem ſuperiorum, eum eſſe, unde miſſum fe significat Chriſtus dicens Johann. 8. 23. *Ego non sum de hoc mundo, corruptioni nequitquam ipſum eſſe obnoxium, nec oculis appetibilem, sanctis autem & perfectis ſedem hanc eſſe destinatam, & terram quidem mundi illius iis qui caſtigationibus & emendationibus fuerunt expurgati, aliis vero cœlum, qui dum in terris agerent, Dei mandatis obtemperarunt, sed ita tamen ut ab illa terra ad cœlum ſupremum tranſitus pateat.* Conſimilia ſunt quæ habentur ejusdem libri cap. 8. & quæ capite poſtremo libri 3. ubi & illud adjicit, rerum iftarum coeleſtium, quæ D inferiorum harunce typum gerunt, formam Moysi in monte fuiffe monſtratam; ad ejusque exemplum Tabernaculi & ſacrificiorum inſtrumenta ipsum comparat, ſecundum præceptum illud Dei, Exod. 25. 40. *Inſpice & fac ſecundum exemplar quod tibi in monte monſtratum eſt.* Adjetit etiam in ſummo illo cœlo futurum illud quod eternum dicitur Evangelium, & Testamentum ſemper novum, quod nunquam veteraſet; in ea que piorum terra cruditum iri ab Angelis animas, quemadmodum & in commemorationis ſupra manſionibus, donec ſupremum adeptis cœlum ſit Deus omnia in omnibus. Nec ab his abludit Homil. 1. in Genef. cum ſcribit cœlum illud ſupremum & incorporeum, quod Dei ſedēs eſt, primum a Deo conditum, deinde corporeum cœlum, hoc eſt Firmamentum: nam incorporeum appellat, ut ſupra ostendimus, quod propter eximiam tenuitatem ſub ſenſu non cadit. Item capite ultimo E lib. 2. *¶ ad Ezech. 10. poſtquam Sanctos ex hac vita diſcedentes in quendam terræ huic locum deuenturos dixit, qui Paradifus appellatur, inde aereis manſionibus ac coeleſtibus transgressis ad ea quæ non videntur, & quæ nomine diuitaxat nobis cognita ſunt, affirmat alſenturos.* Hinc libro 7. in Epift. ad Rom. ea quæ oculis uifuprantur, Aridam nimirum vel Firmamentum ſperari veſat, ſed quæ in oculis non incurruunt, & aeterna ſunt, nempe cœlum: *Imo potius, inquit, celos multo eminentiores & excelfores quam eſt illud Firmamentum quod videtur oculis potest, & terram manſuctis assignatam, edificeſte Apoftolo 2. Cor. 4. 18. Non contemplanti bus nobis quæ videntur, ſed quæ non videntur: quæ enim videntur, temporalia ſunt; quæ autem non videntur, eternalia ſunt.*

XII. Ad Paradifum quod attinet, à ſummo illo & ſupremo cœlo eum Adamantius diſtinxit, & in certo aliquo terra loco collocavit; cum terrefretum ē contrario Paradifum, quem in terra ſitum fuiffe certiflimum eſt, allegorice exponens ſupra cœlum conſtituerit, ut oſten-demus. Ac de priore maniſtum eſt teſtimonium libr. 2. *¶ ad Ezech. 10. cap. 12.* *Puto enim, inquit, quod sancti quique diſcedentes de hac vita, permaneant in loco aliquo in terra poſito, quem Paradifum dicit Scriptura diuina, velut in quodam eruditioſis loco.* Atque hanc primam eſt vult manſionem, in qua corpe executeas animæ terrenis ſordibus expurgantur; quam & idem eſt vult ac ſinum Abrabæ. *Sed & illam figuram,* inquit Homil. 26. Num. eſſe diuimus exundi de Agypto, cum reliquit anima mundi huic tenebras, ac naturæ corpora cæcitam & tranſer-tur ad aliud cœlum, quod vel ſinus Abrabæ, ut in Lazaro; vel Paradifus ut in Latrone, qui de cruce credidit, indicatur. Aliquis etiam Paradifum differentiis diſcriminauit Homil. 13. in Ezech. ut alter sit Paradifus, alter deliciarum Paradifus. Atque hunc deliciarum Paradifum, cum

c. 3

Eden,

ORIGENIANORUM

150
Eden, hoc est terrestri Paradiso confundit Homil. 1. in Cantic. ait enim : *Qui autem dignus A fuerit redire & esse cum Christo, qui, in parvo fidelis inventus constituetur super multa, ille gustabit, & capiet voluptatem Domini, perductus ad locum quendam, qui pro hujusmodi ciborum copia & varietatibus, deliciarum nominatur locus. Propter quod & in Eden positus dicitur, quod delicias indicat.* Quo de terrestri Paradiso quid senserit, infra explorabimus.

XIII. Hausta sunt & illa fere è Platonis fontibus ; nam beatitudinem in Dei similitudine sitam ille voluit. Testes Laëtius in Platone, & Clemens Alexandrinus Strom. libr. 2. qui & in eadem fuisse Stoicos sententia demonstrat, & Abammon Ægyptius in responsione ad Epistolam Porphyrii. Plato præterea in Phædone, postquam Inferni topographiam descripsit, narrat animas, quæ virtutem inter & vitium medium tenuerunt viam, post latram de se sententiam ad Acherontem profectas, consensis vehiculis ad Acherusiadem paludem deportari, expiatisque illic per supplicia sceleribus solvi, & præmia tandem rerum bene gestarum referre, & ad animalium etiam generationem nonnunquam remitti : quæ vero insanilibus sese facinoribus alligant, in Tartarum absque ulla futuri exitus spe præcipitari : at quorum crimina sanari possunt, projici & illas in Tartarum, sed transacto illic anno, fluetu inde ejici, & ad Acherusiadem revolvi, nec ante liberari, quam eos exoraverint, quos injuria vel morte affecerunt : quæ puram autem & in fronte duxerunt vitam, eas regionem quandam superiorem, & deliciis affluentem, quæ terræ supereminet, ascendere; nonnullaque ex iis Philosophia præceptis instituta corpora mole liberari penitus, & in amœniora loca concedere. Præcipue notandum venit illud Plotini Enn. 3. libr. 4. cap. 6. quo animalium ad superiora progreßatum nonnullas asseverat in sensili hoc mundo vitam agere, alias extra hunc mundum : quæ in sensili mundo degunt, alias penes Solem, vel aliquem Planetam, alias in firmamento ævum agitare, unamquamque pro meritis, Diæ averat vero jam ante Pythagoras, ut refert Laertius, ἐν πατεὶ τὸ δίηρα φυγῶν γυπτίων. Aerem omnem animis plenum esse. Atque hæc interpolata Origenes ad Scripturæ sacræ effata utcunque aptavit.

Terra autem illa Firmamenti convexis incumbens, quam describit Adamantius, alteri huic persimilis est, quam libro codem Plato commemorat, ubi ait : ἀντὶ τῆς γῆς καθάποτε καὶ τῷ οὐρανῷ, ἐν ὅπερ τὰ τέσσερα, ἣν αἴσθησαν τὸν πόλει τὴν ταῖς εἰδοῖς ταῖς λίγεσσαις τὸν τετράπλου τάντο τῷ, τοι ζεῦπάν αἱ τὰ κοῖλα τὸ γῆς. Puram terram in puro siam esse καλο, in quo sunt Alba, quod multi ex iis qui hujusmodi de rebus disserere solent, atherem apellant, cuius hec esse fixem, & in concava terra semper confluere. Hinc Tertullianus libr. de anima, cap. 55. Sed in aethere dormitio nostra cum pueris Platonis : aut in aere, cum Ario : aut circa Lunam, cum Endymionibus Stoicorum. Vetus quoque illa Poetarum Theologia Beatorum animas in terram quandam, Elysium nempe nomen recipi canebat. Inde Christianis objecebat Celsus nos ab Ethniciis edocetos dixisse abituras post mortem animas in aliam terram hac meliore. Tum vero magistris sui Origenem puduit, & quæ à Platone didicerat, referre maluit ad Moysen, qui bonis Deum induxit promittentem terram lacte & melle manantem, cuius symbolum esse & imaginem Judæam hanc terrenam & Hierusalem dixit, iuxta Apostolum Ebr. 12. 22. In eorum argumentum quibusdam utitur Davidis testimonis, frugihominibus terræ cuiusdam hæreditatem pollicentis. Illius quoque terræ gemmas ab Idaia 54. 12. transfusisse Platonem arbitratur, ac reliqua itidem quæ ad hanc fabulam pertinent, quemadmodum & à Moysi, aliisque Prophetis. Aggrænum vero nominationi laudat, qui terram ab Arida manifeſte distinguit.

XIV. Origenianos errores libris ἐπιβολῶν insertos percensens Hieronymus in Epist. 59. ad Avit. memoratos illos de supraemá felicitate, ac diversis felicitatis gradibus minime prætermisit. Primum hujus Epistolæ caput legi velim, ac alterum item, quod in his verbis, è fine secundi principiis libri petit, desinat : *Cumque in tantum proficerimus, ut aqua quam carnes & corpora, forsitan ne anima quidem fuerimus, sed mens & sensus ad perfectum veniens, nulloque perturbationum nubilo caligans, intuebitur (legendum fortasse, intuebimur) rationabiles, intelligibilesque substantias facie ad faciem.* Legi velim & quartum ejusdem caput Epistolæ, quo F dixisse Origenem prodit Hieronymus, adversus animas in rerum fine ad coelestem Hierusalem properantes aduersariarum Fortitudinum bella confurgere, ne animarum remolleſcat virtus, sed ut præliis exercitæ novum roboris incrementum capiant. Tangit id & Theophilus Pasch. 2, cum somniaſte dicit Origenem ascendere animas in celum, & descendere; & nunc proficere, nunc ad inferiora delabi. Variarum quoque cœli mansionum figuramentum perstringit paulo inferius, dixisse Origenem tradens, *corpora quæ resurgent, post multa secula in nihilum dissolvenda, nec futura aliiquid, nisi cum de celorum mansionibus animæ ad inferiora dilapse, indiquerint novis, quæ alia rursum fiant, prioribus omnino deletis.* Totam hanc etiam de celo novo, & terra nova, deque cœlesti illo mundo, hujus nostri persimili, commentationem ex Epiph. Hier. 64. cap. 4. sufflat Hieronymus cap. 4. Epist. 59. ad Avit. At immerito Origenem culpet Epiphanius, quod

Laert. in
Pythag.

Orig. lib. 7.
conrr. Cels.

Agg. 2. 6.

Epiph. Hier.
64. cap. 4.

LIBER SECUNDUS.

151

A quod Davidicū illud Psal. 114.7. *Converte anima mea in quietem tuam*, ad quietem illam cœlestem retulerit, quam ob præclarā in vita hac gesta anima consequitur; totum quippe hunc Psalmū codem refert Ecclesia. Augustinus in libro de herētībus: *Paradisum, & calos, & alia non credunt* (Origeniani) *esse secundum literam, sed in allegoria*. Denique Michaël Glycas Annal. part. I. & 4. vexat Origenem hoc nomine, ipsiusque sententiam à Johanne Chrysostomo profligatam commemorat.

XV. Attamen contra tot adversariorum assultus Origeni præfido est hæc ipsius obtestatio libr. I. *Ad agnō*, cap. 6, qua animos Lectorum ad supra exposita dogmata ita præmunit: *Quæ quidem à nobis etiam cum magno metu & cautela dicuntur, discutientibus magis & pertractantibus, quæ pro certo ac definito statuerintur. Indicatum namque à nobis in superioribus est, de quibus manifeste dogmate terminandum sit, quod & pro viribus nos fecisse puto, cum determinate loqueretur. Nunc autem disputandi specie magis, quam destinandi, prout possumus, exerceatur.* Adhac libro sequenti, cap. 3, quid aut quo loco sit iste mundus, è quo venisse sese significabat Servator, cum dicebat: *Ego non sum de hoc mundo, non fatus constanter prædictit: sed utrum mundus ipse*, inquit, *quem sentiri vult, separatus ab hoc sit, longeque a rīvīs, vel loco, vel qualitate, vel gloria; an gloria quidem, quia qualitate præcellat, inter tamen mundi hujus circumscriptiōnem cōbibeatur, quod & mihi magis verisimile videtur, incertum tamen est, ut ego arbitror, & humanis adhuc cogitationibus & mentibus inusitatim: deinde triplici de rerum consummatione & summa beatitudine proposita sententia, ad quamlibet persequendam unicuique arbitriū libertatem permittit. Et postremum tandem caput lib. 3, de principiis quod est de summatione mundi, claudit his verbis: *Hactenus nobis etiam corporeæ naturæ & spirituæ corpori ratione discussi, arbitrio legentis relinquimus ex utroq. quod melius judicaverit eligendum.**

Concilium 23. in Josue postquam loca cœlestia his terrestribus similia assignavit, ejusmodi mysteria veneratio digna & silentio esse declarat, nec à mortaliū quoquā, ne ipſi quidem Apostolis perfēcte proferri posse. Quamobrem & libr. 4. *Ad agnō*, cap. 2. regnum cœlorum thesauro in agro abscondito comparatum finis putat.

Veruntamen, quamvis liquido & fine ambage asseverasset, quæ incertus proposuit, sanctorum aliquot virorum suffragiis & consensu adjuvaretur. Clemens Alexandrinus libr. 2. Strom. id Platonis axioma, quo tum beatum hominem esse definit, cum Deo simili est, Scriptura facræ auctoritate defendit. De modo ac loco felicitatis Sanctorum, à primis usque Ecclesiæ temporibus ad Innocentium 3. & Benedictum 11. ac Florentinam Synodum, nihil certi fuit ab Ecclesia præscriptum, adeo ut in diversa Patres abierint. Forum sententias & testimonia colligit Sixtus Senensis libr. 6. Bibl. Annotat. 345. ut in iisdem hoc reponendis supervacanea omnis esse opera videatur. Præter eos qui ab ipso commemorati sunt, adiungi veniam Cyprian Epistolam 52. ad Antonianum, Novatianum libr. de Trinit. cap. 1. Athanasium in Expositione fidei, Paradisum Latroni à Christo in cruce promissum, eum esse censemus unde Adamus ejectus est, cum Cyrillo Hierosolymitano 1. Catech. mystag. Basilio in libro de Paradiſo, & cap. 27. libri de Spiritu sancto, Gregorio Nysseno in Orat. in XL Martyres, & Paulino Nolano, idem sententibus ac sensit Athanasius. Adeatur & Epiphanius in Epist. ad Johann. Hierosolym. cap. 4. & in Ancorato cap. 54. alibi Paradisum collocans, aliud biculum; & Augustinus libr. 20. de Civit. Dei, cap. 14. & 16. in aliquibus Origeni consentiens, & auctor Questionum ad Antiochum, hominibus absconditum hoc, & ignotum esse mysterium edicens.

XVI. Satis ex superioribus, etiam me silente, colligitur Damnatorum pœnis modum aliquando & finem ex decreto Origenis impositum iri: cum enim futurum ratus sit, ut quemcumque teneant statum animæ, peccare possint, & re ipsa persæpe peccent, ac pro peccatis vel meritis perpetuo circuitu ab imis ad summa, à summis ad ima revolvantur, ipsiusque Diaboli averia à Deo voluntas olim conterenda sit, & Deo Patri regnum Christi sit traditurus, tumque existimaverit plenam omnium ~~summam~~ ac perfectam felicitatem futuram, cum Deus erit omnia in omnibus; consequitur illinc necessario definitura Damnatorum supplicia, eaque noxarum duntaxat expurgandi causa à Deo hominibus infligi. Hominis esset intemperantis, neque satis tempori parcentis suo, quæcumque väsania hac oblitia in Origenianis Commentariis reperiuntur, Lectori recensenda objicere; adeo multus est in hoc dogmate prodendo, & odiosus Adamantius. Sed ne nos tamen à more defectamus nostro, illustria solum fidei causa seponemus. Prior occurrit locus Homilia 7. in Levit. in qua prolixe disputat quomodo Patri subiectus Filius dici possit, ostenditque Filium eatus dici Patrion esse subiectum, quatenus nos quisumus Christimembra Patri minime subiecti sumus: *Cum vero, inquit, consummaverit opus suum, & universam creaturam suam ad summum perfectionis adduxerit, tunc ipse dicetur subiectus in his quos subdidit Patri, & in quibus opus quod ei Pater dederat, consummavit, ut sit Deus omnia in omnibus.* Subjungit deinde Christum tum vinum bibitum, *cum subiectaci fuerint omnia, & salvatis omnibus, ac destruicta*

B VI
2.1

ORIGENIANORUM

152
destruēta morte peccati, ultra jam necessarium non erit offerre hostias propeccato. Addit paulo post: *A quanto magis Dominus & Salvator noster, qui caput & anctōr est totius corporis, non sibi perfectam dicit esse letitiam, donec aliquid ex membris deesse corpori suo videt?* Subjectionem illam simili modo exponit libr. 3. *ad xvi. cap. 5.* cum scribit, Christum in semetipso complectentem omnes quos subjecit Patri, & quibus ope salutem confecuti sunt, cum ipsis & in ipsis Patri subiectum dici. Subiectū postea: *Si ergo bona & salutaris accipitur ista subiectio, quia subiectus esse dicitur Filius Patri, valde consequens & cohærens est, ut inimicorum quæ dicitur Filius Dei esse subiectio, salutaris quadam intelligatur & utilis: ut sicut cum dicitur Filius Patri subiectus, perfecta universa creatura restitutio declaratur; ita cum Filio Dei inimici dicuntur esse subiecti, subiectorum salus in eo intelligatur, & reparatio perditorum.* His consonant quæ leguntur in fine Tractat. 23. in Matth. Sed & aliqua de subjectione illa Filii disserit Tract. 30. Operis ejusdem, quæ quoniam alterius sunt argumenti, prætermitto. Succedit Homilia 6. in Num. in qua de lepra diputans, propter quam castris ejiciebantur quia laborabant, lepram peccato conferit, eamque non perpetuo manifuram ait, sed completa septima ad castra leprosos revocatum iri, in fine nempe mundi, cum plenitudo Gentium introierit, & omnis Israël salvus erit, si tamen unus grex, & unus pastor, & Deum ita omnes conlufisse sub peccato, ut omnium demum in Christo miseretur. Illustris & ille locus ē Catena Regia, in Ezech. 5. 13. *καὶ σωτηρεύθησθε ὅτι θυβά με τὸ δῆλον ὅτι πέρας ἦστε ὃ θυμός τοῦ Θεοῦ, ἐπεὶ τὸ οὐτισμὸν τοῦ κόσμου·* & hic ex Homil. 4. in eundem Prophetam: *Talem est justitia: vidit mundum ante diluvium, hoc est, ante consummationem: vidit mundum in diluvio, in corruptione, & in interitu peccatorum, que in die sunt eventura iudicii: rursus videbit mundum in resurrectione omnium peccatorum: & ille quoque ex Homil. 10. fe-
 quente: Ajunt Ebrei Sodam in eundem statum restitundam, in quo & antea constituit, ut rursum Paradiso Dei & terra Egypti compararetur. Si hoc se sic habet, & siue futurum est, siue non; quarentur enim istiusmodi res apud eos qui doctissimi sunt: ut autem sit quod dicitur, complebuntur mihi annorum tria milia, & tunc restitutur. Excruciatur tribus milibus annorum Sodoma, id est anima mea: Sodomam pœna peccatis. Grande intervalum temporis inter restitutionem & ruinam postum est. Animæ postmodum noxiæ figuram esse ait Samariam, quæ non alias restituenda sit, quam cum decem tribus fuerint reversæ: tum ait: Si autem tanto post tempore restituerit id quod precessit in signum, quando tu restituiris, si tamen restituiris, Samariensis & Hereti-
 ca anima, que simulacris & feris non veris, ac figuramenta de Hieroboam corde venientibus credidisti: Ejusmodi nonnulla in sequentibus videre est, quibus doctrina eadem inculcatur. Sed in Ada-
 mantii tamen gratiam notetur istud, si tamen restituiris, quo incertus ejus & fluctuans animus proditur: si modo Origenianum re ipsa hoc est, non Rufinianum. Illustris etiam istud*

*Psal. 109.
1. 2.*

*Iob. 17. 21.
22. 23.*
*ex hoc Christi: Ut omnes unum sint, sicut tu Pater in me & ego in te, ut & ipsi in nobis unum sint. Et ego claritatem quam dedidi mihi, dedi eis, ut sint unum, sicut & nos unum sumus. Ego in eis, & tu in me, ut sint consummati in unum: & illo Pauli Ephel. 4. 13. Donec occurruamus omnes in unitatem fidei, & agnitionis Filii Dei, in virum perfectum, in mensuram aratæ plenitudinis Christi: nec Demones quidem ipsos restitutionis hujus beneficio carituros esse putat. Querit ad hæc Tom. 11. in Matth. pag. 207. quomodo diversa erit in resurrectione hominum claritas, juxta Apostolum 1. Cor. 15. 41. cum dixerit Servator: *In iusti fulgebunt sicut Sol,* Matth. 13. 43. tum responderet in ipso beatitudinis initio, futurum ut diversa sit hominum claritas, non dum omnibus expurgatis; ac postquam collecta fuerint è regno Christi scandalata, & igne absuntæ nequitæ, tunc omnes unum solare lumen futuros. Non satis vero cohædere videtur quod sequitur: scribit enim fore ut Justi tunc inferioribus fulgeant, qui lucis eorum participes sint, quemadmodum Sol terræ lucem suam præbet. Nam si ita omnium expurgata tunc erunt peccata, ut nullo claritatis discrimine fulgeant, quinam inferiores erunt, quinam superiores? Nempe nemini beatitudinem ut jam supra monui usque adeo propriam esse putat, ut non novis delictis ad inferiora semper delabi possit: ad ima igitur retrocedentibus semper aliquibus, qui locum suum tenuerint, lumen iis suum impartientur. Ejusdem & istud est farinæ Tom. 15. in Matth. pag. 397. *ἀλλὰ καὶ ωδὴ ταῦτα ἀφέτε αὐτοὺς διάκαρπου τὸς σωθησομένους, ἀφέτε δὲ τοὺς μὲν αἵγεις τὸς τείχους τῷ σωθησομένῳ ταῦταις, καὶ κολασίαι;**

LIBER SECUNDUS.

153

A πολέμως, καὶ τὸ πεντεληθέντι, ὅτι εἰς τὸ πλευραῖς οὐδὲν εἰσίλθη, οὐδὲν διπλαγόσθω τὰ ἡδονῶν
ἀμαρτιῶν· & istud ē Tractat. 33. in Matth. Iste autem qui unum acceperas talentum, & ab-
ſconderas ipsum in terra, non solum quasi malus & piger arguitur, sed quasi inutilis mittitur in tene-
bras exteriores, ubi nulla illuminatio est, forsitan nec corporalis, nec est respectio Dei illuc; sed quasi in-
digni speculatione Dei, qui talia peccaverunt, condemnantur in his quæ exteriōres tenebrae appellan-
tur; forsitan donec intellexerint, ut convertantur, & digni efficiantur exire ab iis; forsitan & propter
aliam causam quam nos ignoramus: & hoc quoque quod scribitur lib. 8. contr. Cels. sub eisdem
leges concludendum aliquando quidquid est rationis particeps, cum verbo Dei in perfe-
ctum statum restitueretur. In cuius argumentum afferit illud Sophonias 3. 9. Tunc reddam populi
labium electum, ut in vocent omnes in nomine Domini, & serviant ei humero uno.

B XVII. Perspicuum hinc est non alias admisisse peccatas Origenem, quam piaculares &
temporarias; cujusmodi sunt Purgatorii illæ, quas Ecclesia Catholica agnoscit. Sed & ma-
nifestius illud est ex eo quod habetur Homil. 8. in Levit. ubi agens de puerpera, juxta Veteris Legis præscriptum, per septem dies immunda, si masculum peperisset; per quatuordecim,
si feminam, septimanam hanc præsentis vitæ tempus esse dicit, per quod usquequaque
mundi esse non possumus, nisi octavus venerit dies, futuri nempe facili tempus: In quo tamen
die, inquit, si masculus est & viriliter erigit, statim in ipso adventu futuri sæculi purgatur, & sta-
tim munda efficitur mater, que genuit eum: purgatam namque virtus carnem ex resurrectione recipi-
et. Si vero nihil habuerit virile adversum peccatum, sed remissus & effeminatus fuit in actibus suis,
cujus peccatum ita est, quod non remittatur, neque in præsenti sæculo, neque in futuro; iste transi &
C unam & aliam septimanam in immunditia sua, & tercia denum incipiente oboriri septimanam, pur-
gatur ab immunditia, quam faminam partiendo contraxit. Eiusdem generis est istud ex Homil.
14. in Luc. Sicut scriptum est in Lege; si masculum peperit mater, septem diebus mater sedebit in san-
guine immundo, ac deinde triginta tribus in sanguine puro; & ad extremum & ipse infans sedebit in
sanguine purissimo: sic quia Lex spiritualis est, & umbram habet futurorum bonorum, possumus in-
telligere purgationem veram nobis evenire post tempus. Ego puto quod & post resurrectionem ex mor-
tuis indigemus sacramento eluente nos atque purgante; nemo enim absque sorribus resurgere poterit,
ne ullam posse animam reperiri que universi statim virtus caret. Erroris nota merito his in-
uit Bellarmine libr. 2. de Purgatorio, cap. 9. quod ex Scriptura effato post resurrectionem
& iudicium nulla superfit emendationis ipses. At ea mendosa esse, & vitio librariorum corru-
pti putat Suarez Tom. 4. in 3. S. Thom. q. 46. scđ. 4. quoniam illis ex adverbo repugnant
quæ præcedunt in eadem Homilia, nefas esse cogitare futurum ut lordidi & polluti relurgamus. Sed tantam esse tamen in multis habitationem Origenis deprehendimus, ut novum
mihī non sit eadem Homilia diversa cum & pugnantia prodidisse. Prædicantur etiam aperi-
tissime piacularē pœnas Homil. 16. in Jerem. cum superstructa animæ aurum; argentum,
lignum, sēnum, & stipulam igne probanda esse dicit; deinde ait: τι ἦν φράστον αἰχλακά θύσια
σῆς ταῦτα, σῦλον ὅτι τὸ πῦρ τὸ ἀνάλογον τὰ ἔντα, & τὸ χόρτον, τὸ πῶμα καθάπολον. & postea, quo-
niam scriptum est Jerem. 16. 18. Et reddam primum duplices iniquitates eorum: ἀναβαῖος, in-
quit, φράσται τὸ φράστον. φράσται τὸ τὸ ἀδικίας, σῦλα τὰ τὰ συναγούσιαν: θύσια δὲ τοῦ
σῆς ἀχλῶν, cap. II. animam per peccatum ordinem suum deferere ait, & à compage cui à Deo
fuerit innoxia divelli; & adhibitu igne sine dubio adfirmorem sui compaginem, infaurationemque
solidari: nec multo post: Quomodo autem & apaña que per ignem inferri dicitur, pro adju-
torio intelligitur adhiberi, Esayas docet, qui de Israël quidem sic dicit: Habes carbones ignis, sede
super eos, hie sunt tibi adiutorio. Et in aliis dicit: Sanctificabit Dominus in igne ardentis: & in
Malachia Propheta dicit: Sedens confablit & purgabit, & fundet purgatos filios Iuda. Item lib. 8.
in Epist. ad Rom. Verum, inquit, hec ipsa purgatio que per pœnam ignis adhibetur, quantis tem-
poribus, quantis vel actulis de peccatoribus exigat cruciatum, solus scire potest ille, cui Pater omne ju-
dicium tradidit. Denique libr. 4. contr. Cels. pœnas futuræ vita dicit esse ἀναβαῖος τὸ πᾶντα,
τὸ πᾶντα τὸ πεντεληθέντι.

XVIII. Quoniam autem Paulinum illud s̄e testimonium usurpat, quod est 1. Cor. 15. 26.
Novissima autem inimica destruetur mors, minime silentio premenda videtur allata ab eo loci
hujus expositi. Morte in itaque Diabolum significare existimat, quem ita destruunt iri
putat, quatenus impia ejus & à Deo aversa voluntas expugnabitur. Demus ipsa verba ē lib. 3.
σῆς ἀχλῶν, cap. 6. Propterea etiam novissimus inimicus, id est Diabolus, qui mors appellatur, de-
strui dicitur, ut neque ultra triſte sit aliquid, ubi mors non est, neque adversum sit, ubi non est ini-
micus. Destrui sane novissimus inimicus ita intelligendus est, non ut substantia ejus, que à Deo facta
est, pereat; sed ut propositum, & voluntas inimica, que non à Deo, sed ab ipso processit, intereat: &
ista ex Homil. 8. in Jofue: De Diabolo autem dicens ait: Novissimus inimicus destruetur mors,
quia veretur vincetur mors, cum mortale hoc absorberetur à vita. Certe Ebr. 2. 14. mortis qui-
dem imperium Diabolus habere dicitur: ut à morte tamen distinguitur: Ut per mortem de-
strueret enim qui habebat mortis imperium, id est Diabolus. Quod exponens Origenes Tom. 13. in

u Matth.

B VI

2.1

ORIGENIANORUM

154
Matth. pag. 314. καὶ ποτὲ Θεοῦ ἡγένετο, οὐκέτι οὐκέτι ἔχει τὸ μέσον καὶ τὸ διάφορον, καθ' ὃντος θεόν. Απειπον διαυγέται εἰς τὸν καθημένον Θεον· καὶ εἰπομένων τὸν λόγον διδοῦντο σώματα Θεοῦ. ἀλλα τὸν ἐντελεῖν καὶ χρήσεων τὸν πόντον. οὐδὲ εἶμαι οὐδὲν, καθ' ὃν τὸν ἄμαρτον τέλον, αὐτὸν διατελεῖν.

Cum autem aversam à Deo Diaboli voluntatem olim fere conterendam, satis significat se ne Dæmones quidem ab æterna felicitate excludere. Sed clarius etiam id evincitur ex dogmatis ipsius sequela, & ex hoc loco est liber. i. & ad cap. 6. quem & supra jam adduximus, & hic quoque repetemus: *Iam vero si aliquis ex his ordinibus qui sub principatu Diabolus agunt, ac malitia ejus obtemperant, poterunt aliquando in futuris seculis converti ad bonitatem, pro eo quod est in ipsis liberis facultas arbitrii: an vero permanens & in veterata malitia velut in naturam quandam ex consuetudine convertatur, etiam tu qui legi probato, si omnimode negue in his quae videntur temporibus seculis, neque in his quae non videntur, & eterna sunt, penitus pars ista ab illa et. Bism finali unitate, atque convenientia discripabit.* Jacer eadem sententia in istis e Corderiana Catena in Johennem, ad Joh. 12. 31. τὸ δὲ τὸ σαυτὸν πάθημα αὐτὸν κείσις ἐν τῷ κτερε τόπῳ παντός. ἐπίποντον τὰς τὰς ἀμαρτιὰς τὸν σαυτὸν ταύτην, εἴτε τὰ τὴν γῆν, εἴτε τὰ τὸν οὐρανὸν, μὲν θεωμένους ἐν τῷ ζύγῳ, διὰ τὸν θεατὸν ἀργακας τοιούτους, εἰναδίστην τὸν τόπον ιηραγονίου, διποικιδιός τοιούτους τὸν τόπον τοιούτους.

XIX. Ceterum non peccatum duntaxat, sed felicitatis etiam tempus certis circumscriptum terminis esse voluit, animasque ad perfectionis culmen evectas, & peccati ac corporeas molis sordibus expurgatas, statim atque à virtute in vitium deflexerint, in crassioris corporis carcerem compingi. Verba Origens est liber. 2. de principiis. affert Justinianus, quibus corpora interitura dicuntur, cum Deo subiecta fuerint omnia, & τὸ σώματα φύσεως εἰς τὸν πόνον τὸν λόγον τὸν τοποτόπον. Quum iterum reparanda sit corporum natura, si rursum rationalia descendant. Affert & alia ex quarto libro, quibus comporum naturam per intervalla existere docet, οὐ τὰ συμπλόκα τὰ πόνητα τὰ λογικά, τὰ πόνητα τὰ τελεῖα τὰ πολεῖα γνωμένα εἰς τὸ μὲν τὸν πόνον τὰ λογικά, τὰ πόνητα τὰ τελεῖα τὰ λογικά. Propter quosdam lapsus rebus ratione pollentibus contingentes, que corporibus indigent: & rursum facta emendatione perfecta, dissolvi illa in nihilum, adeo ut id imperiet. Affert & ista est liber. i. Hieronymus Epist. 59. ad Avit. c. i. In fine atque consummatione mundi cum omnes (animæ) liberum habeant arbitrium, & sponte sua vel virtutes possint capere, vel vitia, illæ multo pejori in conditione erunt, quam nunc sunt: haec meliorem statum pervenient: quia diversi motus, & varie voluntates in utramque partem diversum accipient statum, id est ut Angeli, homines, vel Demones, & rursum ex his homines, vel Angelis fiant: & illa est liber. i. c. 3. Nec dubrum est quin post quædam intervalla temporum rursus materia substat, & corpora fiant, & mundi diversitas constituantur, propter varias voluntates rationabilium creaturarum, quæ post perfectam beatitudinem usque ad finem omnium rerum paulatim ad inferiora dilapsa tantam malitiam receperunt, ut in contrarium revertentur, dum nolunt servare principium, & incorruptam beatitudinem possidere. Quibus & hæc adjungenda è libro codem, c. i. Ex quo opinamur, quoniam quidem (ut frequenter diximus) immortalis est anima & eterna, quod in multis & sine fine spatiis per immensum & diversa secula possibile est ut à summo bono ad insima mala descendat, & ab ultimis malis ad summa bona reparetur.

XX. Quod si quis dogmatum istorum requirat Originem, sciat ille præter quædam Scriptura testimonia, qua mox à nobis commemorata sunt, Adamantium quoque in errorem induxisse male interpretatum illud, quod extat Isaiae 2.4.22. Et claudentur ibi in carcere, & post multos dies visitabuntur; & hoc Johann. 10.16. Fieri unum ovile, & unus pastor, quod ipse in dogmatis sui fulcimentis usurpat in fine Homil. 6. in Num. Item illud è Parabola, quam proponit Christus Matth. 18.13. cum servum nequam iratus Dominus jussit tortoribus tradiri, quoad debitum integrum refunderet. Unde Origenes Homil. 35. in Luc. Quæ est lex carcere istius? (Inferni) Non egredior ex eo, neque me exactor patitur exire, nisi debitum omne persolvero. Frandi ei fuit perperam acceptum & istud Apotholi Rom. n. 25. 26. Caritas ex parte contigit in Israël, donec plenitudo Gentium intraret: Et si omnis Israël salvis fuisset. Piaculares autem, quas dixi, & purgatorias peccatas his defendit verbis ex 1. Cor. 3. 12. in quibus uniuscujusque opusigne examinatum iri Paulus affirmat. Aliis quibusdam opinionis hujus propugnaculus uti solere F Origentlich tradit Hieronymus ad calcem Commentariorum in Isaianam; hoc nimis Pauli Rom. n. 32. Conclusit Deus omnia sub peccato, ut omnibus misereatur: & illo Mich. 7. 9. Iram Domini sustinebo, quia peccavi ei: donec iustificet causam meam, & auferat iudicium meum, & educat me in lucem: & hoc etiam Isaiae 12.1. Benedicite, Domine, quoniam iratus es mihi. Avertisisti faciem tuam a me, & misertus es mei: nec non & isto Oœc. 14.5. Cum ira furoris mei transierit, rursum sanabo: atque itidem illo Ps. 30.20. Quam grandis multitudo benitatis tue, Domine, quam abscondisti timorebus te!

Verum non sacrissimum duntaxat Auctoriis, sed profanis etiam regendum sece videtur. Origenes tradidisse: Platoni in primis, qui in Phædone Socratem inducit ita differentem: hominum quiescere terrenis cupiditatibus dediderint, animas circa sepulchra vagantes pendere

A dere poenas, quoād rursus corporibus alligentur. Docet ibidem Socrates, mortuōs ab eo Dæmone, qui viventibus ipsi obtigerat, deduci ad Inferos, & post longa deinde temporis spatiā ab alio duce revocari. Ait postmodum ad Acherusiadē paludem convenire multas mortuorum animas, quæ post breviores vel diuturniores temporum ambitus, rursus ad animalium generationem emituntur; fanabilibus modo noxis inquinatae sint: quæ vero *dilecta* crimina admiserint, detrudi in Tartarum, unde nulla spes exequendi super sit. Repetit idipsum in Georgia, peccatasque temporarias levioribus culpis, infanabilibus vero aternas, & fine caritatis decernit. Idem libr. 10. de Republ. ex Heri cuiusdam Armenii persona animas narrat ex celo sub terras, ac vicissim, ultro citroque remeare; quæ cœlo fruuntur, deliciis illic & gaudio perfundi; quæ sub terris agitant, illic *χαίρεται πονητῶν* capessere, ac inde tandem exire. Et in Timao, animam quæ recte hic se gesserit, syderis in numerum referri afferit, quæ male, in muliere corpus demitti; utique vero post mille annorum curriculum novæ vita optionem dari; & quæ novis fœse contaminari virtutis, in pecudum corpora relegatum iri; neque malorum finem ante habituram, quam adhærentes sibi ex elementorum colluvie fordes ratione depulerit. Quæ in libro de universitate à Tullio Latine redita, & ab Alci noo cap. 16. repetita extant.

Postremo nimium obterendæ Valentinianæ hærefoes desiderium Origeni errandi causam obtulit, nam cum illi damnari non posse crederent, qui essent spiritalis naturæ; servari, quittere; & inter hos Diabolum conferent, Angelos inter illos; Origenes in diversa abiens cœspitavit, afferens Angelos damnari posse, & aliquos re ipsa quandoque damnari; Diabolum servari posse, & revera servatum aliquando iri.

XXI. Minime ergo mirum est Platonis, Platoniconque dictata audientem Adamantium, & Christianis eadem non satis caute proponentem, explosum à Patribus ac rejetum fuisse. Futuram illam Diaboli conversionem & salutem amare huic exprobaret Epiphanius in Epist. ad Johann. Hierosol. cap. 3. & in Synopi Tomi 1. Panarii libr. 2. cap. 18. Exprobrat & Theophilus Paschal. 2. his verbis: *Talis pastor gregis morbidi Christum ubique suggestilat in iuriis, & Diabolum honore sustollit, dum illum assert purgatum vitiis atque peccatis prestatum aliquando gloriam recepturum, & hunc regnare desistere, simulque cum Diabolo sub Patris imperio redigendum.* Hieronymus Epist. 59. ad Avit. c. 1. dixisse cum queritur; *Omnem creaturam secundum Apostolum vanitati esse subjectam, & liberari in revelationem filiorum Dei;* & in Epist. 61. ad Pamph. cap. 3. *Quod dicat & Diabolum & Demones acturos paenitentiam aliquando,* & cum Sanctis ultimo tempore regnatores: quod & fusius explicat c. 5. & in Epist. 65. ad Pamph. & Occah. c. 2. sensisse illum ait; *Post multas ecclias, atque unam omnium restitutionem, id ipsum fore Gabrielem, quod Diabolum; Paulum, quod Caipham; virgines, quod profibulas:* & in Epist. 75. ad Vigilantium scribit veniant tunc hominibus condonandam existimasse Origenem; quando Diabolo condonabitur: & libr. 1. adv. Pelagianos, cap. 9. *Si autem, inquit, Origenes omnes rationabiles creatureas dicit non esse perdendas, & Diabolus tribuit penitentiam, quid ad nos est?* & libr. 6. in Isaiae 14. 20. *Rbi sunt ergo qui dant Diabolo penitentiam, & dicunt illam posse mundari?* & libr. 8. in Isaiae c. 27. *Qui dicunt Diabolum acturum penitentiam, & veniam consecuturum, interpretentur nobis quomodo hoc accipiunt, quod scriptum est: Et interficiet draconem qui est in mari:* & libr. 1. in Dan. 3. 9. 6. *Quidam perisse ad Diabolum referunt, quod in consummatione & fine mundi etiam ipse recipiat nocturnam Dei, & omnes ad penitentiam cohortetur.* Aceruisse vero in Jonæ 3. 5. adver sus doctrinam hanc invehitur: *Alioquin, inquit, si omnes rationabiles creature equales sunt, & vel ex virtutibus, vel ex vitiis sponte propria aut iursum eriguntur, aut in ima merguntur, & longo post circuitu atque infinitis seculis, omnium rerum restitutio fit, & una dignitas militantium; quæ distantia erit inter virginem & profibulum? quæ differentia erit inter matrem Domini, & (quod dictu quoque scelus est) viçtimas libidinum publicarum?* idemne erit Gabriel, & Diabolus? idemne Apostoli, & Demones? idemne Prophetæ, & Pseudoprophetæ? idem Martires, & persecutores? Finge quilibet, annos & tempora a duplice, & infinitas etates congre cruciatibus: si finis omnium similis est; præteritum omne præ nihil est, quia non quarimus quod aliquando fuerimus, sed quid semper futuri simus. Aliis hujusmodi plerisque referendis supersedeo. Miror itaque quid in mentem venerit Halloxi, cur negaret Epiphanium, Theophilum, & Hieronymum quiequam de ea re prodidisse. Cum cetera autem Origenis commenta defendi posse dicat Augustinus, istud frustra ab eius defensoribus excusari facetur: *Quis enim Catholicus Christianus (verba sunt Augustini) vel doctus, vel in doctis non vehementer exhorreat eam quam dicit purgationem malorum, id est, etiam Orig. def. eos qui hanc vitam in flagitiis & facinoribus, & sacrilegiis, atque impietatibus, quamlibet maximis finierunt; ipsum etiam postremo Diabolum atque Angelos ejus, quamvis post longissima tempora purgatos atque liberatos, regno Dei, lucisque restituunt;* & rursus post longissima tempora omnes qui liberti sunt, adhuc mala denno relabi & reverti, & has vices alternantes beatitudinem & misericordiam rationabiles creature semper suisse, semper fore? De qua vanissima impietate adversus Philosophos, à quibus ista didicit Origenes, in lib. de Civitate Dei diligenterissime disputatione. Libro, opinor, se-

Dial. 3. cundo, capit. 17, & 23. ubi dogma idem excutit, & ejus causa merito reprobatur ab Ecclesia Origenem fuisse narrat; ut & libro de gestis Pelagii, cap. 3. Adi & liberum ipsius contra Priscillianistas & Origenistas, cap. 5, & 6. & libro huic præfixum Orofii Comonitorium ad Augustinum. Suggillat eundem ipsa hac de causa Auтор libri de communi essentia libr. 3, cap. 6. & Auтор Dialogorum qui Cæsario Grégorii Nazianzeni fratre.

Dial. 3.
Resp. 140.

54

cundo, capit. 17, & 23. ubi dogma idem excutit, & ejus causa merito reprobatum ab Ecclesia Origenem fuisse narrat; ut & libro de gestis Pelagii, cap. 3. Adi & librum ipsius contra Priscillianistas & Origenistas, cap. 5, & 6, & libro huic præfixum Orofii Communitorum ad Augustinum. Suggillat eundem ipsa hac de causa Auctor libri de communi essentia libr. 3. cap. 6. & Auctor Dialogorum qui Cæsario Grægorii Nazianzeni fratri assignantur, quamvis Maximi, qui Cæsario recentior fuit, fragmentum exhibeant. Inter Anathematismos Justiniani Epistolæ ad Menam subnexos, postremus illi est: εἰ τοις λέγεται ἐχει πρόδοσιαν οὐ καὶ τοῦ δαμάνετον καὶ απεῖθεν αὐθόνος, καὶ τοις κατὰ την γένεν τούτων ἔχεν, ἵνα τὸ πονητήσαντον δαμάνει τοῦ απεῖθεν αὐθόνος, ἀναδείξῃ. Si quis dicit aut sentit temporarium esse Daemonum vel impiorum hominum punitionem, finemque aliquo tempore hanc habiturā, nimis rationabile futuram Daemonum, vel impiorum hominum, B Anathema sit. Et in hac ipsa quoque Epistola, quemadmodum & in altera ad Synodum Quintam, eundem errorem notat, & ad calcem loca nonnulla Origenis copertinientia adducit. Quin etiam Synodus Quinta hanc hæresin decreto suo jugulavit si quid Cedreno, & Phorio in libello de Synodis, & Anonymo Auctori libri de Conciliis Oecumenicis, & Nicephoro credimus. Quid appellem Grægorianum Magnum, qui libr. 34. Moral. cap. 19. & libr. 3. Exposit. in 1. Reg. cap. 2. hoc Origenistarum deliramentum prolixè arguit: quid Maximum, qui in Scholiis ad Dionysii librum de cœlesti Hierarch. cap. 6. verba hac Origenis est libr. 1. ωδὴ πρὸς τὸν πάτερνον τὸν πατέρα πάλιν ἀπέβησσιν καὶ κατέβησις; οὐδὲν θεοφanum Cerameum, qui Homil. 2. hæc differit: τὸ μὲν δέ τις αὐτοῦ πάτερ τὸν πατέρα πάλιν, καὶ κατέβησις σημαῖνει, καὶ τὸ μεῖζον καὶ αὐτεῖνον τὸν πατέρα πάλιν ἀπέβησσιν καὶ κατέβησις αὐτοῦ σημαῖνει, καὶ τὸ μεῖζον καὶ αὐτεῖνον τὸν πατέρα πάλιν. Hoc certe: Donec per soleritatem omne debuum, non temporarium quid significat, juxta fabulam Origenis restitutionem, sed pñas fine caret: quid Betam qui l. Expositionis in Prov. qua Utrumque solē tribuitur ad c. 1. & lib. 2. ad c. ii. 7. & in Retractione in Acta Apost. ad

Ftheromion fano et libri duodecimi, ad. 21, 19. C. 16. 1. 1. 1.
Ia. 24. 22.
Gob. apud
Phot. Cod.
232.
*c.3. hanc reprehendit doctrinam, quamque ait Origenianos hoc Isaiae testimonio defendere: Et claudentur ibi in carcere, & post multos dies visitabuntur: quid Stephanum Gobarium, qui in qua-
stionibus in utramque excusis partem, que fere Adamantii placitis constant, sic habet:
”Et si ei in tunc vobis est deinde dicitur quod non a magistris sed a patribus & auctoribus & a predicato-
ris & auctoribus, nescire & patres in eisdem dicitur quod non a patribus sed a patribus & auctoribus, nescire &
”auctoribus & auctoribus. Peccatores patens traditos a nequitia expur-
gari in ipsis; & post expurgationem patens solvi. Nec purgari tamen & absolviri omnes qui sup-
plicias addicti sunt, sed nonnullos. Et neminem supplicio liberari, qua vera est Ecclesia sententia: D
quid Nicetam Acominatum, qui libr. 4. Thesauri Orthod. fid. Hær. 31. Origenem male sen-
tientem, dicitur: non parvum ac preiormum perennitatem, futurum que dixisse, ut extingua-*

Gennad. de title prædicat de peccatum ac præmio cum perdonatione
dogm. e. 9. tur quidem ignis , fôrdibus absuntis ; vermis autem sine fine permaneat : quid denique
Leont. Sch. Gennadium, Leontium, Johannem Scholasticum, cognomento Climacum, Anonymum
A. f. 10. Photii toties jam in partes vocatum, Sophronium, Theophylactum, Freculphum Lésovien-
Ioh. Clim. sem, Anastasium Bibliothecarium , Cedrenum , Zonaram , Glycam , Constantimum
Seal. Par. Harmenopulum, Nicephorum, Vincentium Bellovacensem, & Guidonem Carmelitam, e-
cap. 5. andem hæresin infestantes ?

XXII. His prætermisso in Johanne Damasceno finem facio, qui in libro de Hære E
Sophron. in Ep. ad Serg. fibus Origenistas censere ait, *Christum regnum tandem aliquando desistiturum, & simul Angelos desisti-*
turos, nempe cum omnia unum cum Deo sint: & libr. 2. de fide orthod. cap. 1. Origen-
Syn. 6. Theop. in nianam hanc in integrum restitutio[n]em arguit, quam post mille annorum spatiu[m] futurana
Matth. 13. credidisse Adamantium assert. Gobaris quoque Tritheita inter disputatas questiones
¶ 25. & Marc. 8. hanc etiam posuit: ὅτι φρέστερον διάραιον αναστάσιον, καὶ σὺν αὐτοῖς πάτε τὰ ζωα. καὶ εἰς κλίσια ἔη
Anselm. 17. συνθέσοται, καὶ ιδεῖτες, καὶ τεινότες, καὶ μὲν τόπον καθεσθαι εἰς τούτον αναστάσιον. Iustos primum re-
An. Mon. surrecturos, & cum ipsis omnia animalia, & per mille annos deliciis fructueros, & edentes, &
di 1715. bidentes, & gigantes, posteaque futuram universalem resurrectionem. Si in hac fuit Ori-
Cedren. in Comp. Hist. genes sententia, illam Platonis κίλικην πορείαν, quam diximus, in Christianam fidem trans-
Zonar. 1. ferre conatus fuerit; atque ita Chiliausta dici possit. Quamquam alia fuit Chiliaistarum F
Glyc. Ann. par. 3. & 4 propriæ dictorum hæresis, à Cerintho, vel ut alii à Papia Hierapolitano Episcopo orta. Au-
tor quippe est Euclibius libr. 3. Hist. Eccles. cap. ultimo, Papiam illum, mediocritat erat præ-
De Harmen. Be Sedit. dicus ingenio, parum acute intellectus Apostolorum scriptis (vigescimo nempe Apocalypses
Nicop. lib. 17. c. 27. capite) regnum Christi post resurrectionem per mille annos inter summam corporum vo-
luptates in terris perseveraturum putasse, ac ipsius deinde auctoritatem idem Ireneus per-
Vinc. bell. Spec. doctr. l. 1. c. 43. suisse. Sectam quoque illam persecuti sunt alii eruditione nobiles viri, Tertullianus, Vi-
ctorinus Petabionensis, & Laelius, donec in apertam erupit hæresin, in Apollinario da-
Guid. in Her. Orig. Bok. apud Phot. Cod. minatam à Damaso Papa. Attamen vix sibi persuadere potest Epiphanius afferente fuisse
Apollinarium dogmatis hujusmodi: cuius nec affinem fuisse Origenem perspicuum est ex
his verbis Tom. 17. in Matth. pag. 298. καὶ ἀστογε πλανῶν οὐδὲ τὸ μὲν πρεπολογεῖν τα φροφικὰ οἰμε-

LIBER SECUNDUS.

157

A voi μέλλειν ἡμᾶς μῆτραν ἀνάστασιν ἐθέλειν καὶ πέμψει τομέτων τούτην τὴν
τρυπανίαν, οὐτος δὲ τοῦ γάμου τηγαναμίαν, οὐδὲ παρανόητον τηγανώτης θέλει τὸ ἄρτον, οὐδὲ προβοτίον σιναστήσεις
ἡμῶν καὶ τοῦ χριστικοῦ, διὸ δέ τινες χριστικοὶ εἰσὶ τῷ φροντίᾳ σκλητόν, εἰς μελονομόν ποιοὺς ὅτους οὐδὲ πατερίαν τοῦ
τῆς γενεών αἴροντες. Advertisus eandem hæc in pari modo excandescit libr. 2. οὐδὲ δεκάν,
cap. 12. & Prologo in Cantic. Simpliciores quidam nescientes distinguere ac secernere que sunt
qua in Scripturis divinis interiori homini, qua vero exteriori deputanda sunt, vocabulorum similitudinibus
falso ad ineptas quasdam fabulas & figurae inanias contulerunt, ut etiam post resurrectionem
cibis corporalibus usendum crederent, potum, sumendum non solum ex illa vite vera & vivente
in secula, verum & ex his virtibus ligni. Ea præterea de resurrectione, deque peccatis Damnamato-
rum opinatus est, qua Chilonetitarum vanania ex adverso repugnat. Inde Hieronymus in
B Praefat. libr. 18. Commentar. in Ier. 1, quæ est ad Eustochium, adversus Millenarios dispu-
tans, errorem illorum eorum errori qui resurrectionem tollunt contrarium & oppositum esse
agnoscit: & Justinianus in Epistola ad Quintam Synodum quam exhibet Cedrenus, doctrinam Pythagoræ & Platonis, hujusque adeo verba super his mille annorum periodis expo-
nens, eam Origeni non quam tribuit.

XXIII. Quamvis autem manifestum erroris teneamus Origenem in quæstione de pœ-
narum & beatitatis perennitate, multa tamen in ejus defensionem adduci possunt, cum ex
ejus de prompta scriptis, tum apud laudatos Scriptores conquista. Quæ priusquam attinga-
mus, dignum illud animadversione est quod commemorat Auctor Prædestinati, quem edit
Jacobus Simondus, Haer. 43. Ampullianum quendam Hæreticum Bithynum in eam im-
currisse hæc fini, ut diceret omnes criminiosum Diabolo & Demonis cousque in gehenna deco-
qui, usquequo puri redditio possint inde mundi & immaculati egredi: quapropter cum universam
Ecclesiam adversum se cominovisset, vitiatos a se libros Origenis, & eos præcipue qui sunt
et' ἀρχῶν in sententia sua prefidum protulisse. Addit deinde libelli Auctor: Sed qui sani
sensus sit, & habet splendidos oculos, sic videt addita in Origenis opusculis malas, atque cognoscit,
sicut si in stragulo coccineo pannos albos, aut cuiusque alterius coloris cernat aduersos. Nunc que pro
seipso Adamantius suppeditat, colligamus. Primum Hom. 8, in Levit. esse ait peccata quæ-
dam, que post hanc vitam nobiscum transirent, & esse in ipsis quedam ita animabus infixa, ut ne-
queant aboliri. Homilia 4, in Ier. 1, nesciri pronuntiat, que post mundum eventura sint: No-
vissima, inquit, ut sunt, non valent errari. Quis annuntiat de novissimis? ait Scriptura. Que
videmus (ut tamen concedamus quia aliqua videmus) media sunt: que ante mundum fuerint, igno-
ramus; fuerunt porro quedam ante mundum. Que post mundum secundum sunt, ad certum non appre-
hendimus; erunt autem alia post mundum. Tum postea: Ea que post extremum seculum futura sunt
in secula seculorum, quis potest exponere? Garrulorum est hominum horum notitiam polliceri, nesci-
entium quia homo et tantum potest capere, que media sunt, & ea que post mundum usque ad consum-
mationem in iudicio sunt futura de penitentia, de retributione, & horum quoque multa absconsa sunt no-
bis, ut propter hoc quidem scriptum sit: Duabus velabant faciem. Unde res eas per tracturus lib.
1. ἀρχῶν, cap. 6, hac obtricatione Lectoris mentem occupat: Que quidem a nobis etiam
cum magno metu & cautela dicuntur; discutientibus magis & pertractantibus, quam pro certo ac de-
finito statuerintibus. Indicatum namque a nobis in superioribus est, de quibus manifesto dogmate termi-
nandum sit, quod & pro viribus nos fecisse puto cum determinate loqueremur. Nunc autem dispu-
tandi specie magis, quam definiti, prout possumus, exercemur. Atque hac admonitione primum
dilectionem altera hac excepit, initio capituli sequentis: Hec quidem, quæ superius diffe-
runtur, in generali nobis sermone digesta sunt, per consequentiam magis intellecta, quam definito do-
gmate pertractata atque, discussa de rationabilibus naturis, secundum cum locum quem de Patre, &
Filio, & Spiritu sancto pro nostris viribus exposuimus. Nunc ergo videamus que sunt de quibus discere
in consequentibus convenit secundum dogma nostrum, id est secundum Ecclesia fidem. Magis etiam
fluctuat Tom. 28, in Joh. p. 351, querens, an aliquando vinculis solvendus sit, nec ne homo ille
impudens, qui cum abusus nuptiali ueste ad convivium accessisset, mitti iustus est in tenebras
exteriores, ligatis pedibusque manibusque: εἰ γὰρ μονάχος Ιησοῦς, inquit, τοῦ ἀπολύτου τούτου γε-
γεννητο τοῖς ἀντετοῖς δι τοῦ αὐτοῦ λόγου τοῦ πατρὸς, μάλιστα τοῦ μὲν γένεθλου τοῦ ἀντετοῦ
ἀπολύτου. & libr. 8, in Epist. ad Rom. Verum hæc ipsa purgatio, que per panam ignis adhibetur,
quantis temporibus, quantisq. seculis de peccatoribus exigat cruciatus, solum scire potest ille cui Pater
omne iudicium tradidit.

Facit & illud pro Origenem quod libr. 3. ἀρχῶν, cap. 6. legitur; cum enim tamdiu De-
um dixisset futurum omnia in omnibus, quamdiu animæ absque ulla materia corporalis ad-
mixtione perseverarent, addit deum: In quo statu etiam permanere semper & immutabiliter
Creatoris voluntate est credendum, fidem refaciens sententia Apostoli dicens: Domum habemus
non manu factam eternam in celis. Nisi haec forte de suo Rufinus interpres attexuit. Et id sub-
sidium quoque præstat Adamantius, quod scriptum est Traçtat. 34, in Matth. Nullus enim ignis
inter homines est aeternus, sed nec multi temporis extinguitur enim cito. Aeternus autem ignis est

ille, de quo & Esaias dicit in fine Prophetiae sua: *Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non ex. A zinguitur: & quod Homil. 35. in Luc.* Quod si magnam pecuniam debuerimus, sicut ille qui scribitur decem milia talenta debuisse, quanto tempore claudamur in carcere, donec reddamus debitum, non possum manifeste pronuntiare. Si enim qui parum debet, non egreditur nisi exolvat minutum quadrantem; utique qui tanto debito fuerit obnoxius, infinita ei ad reddendum debitum secula numerabuntur. Quin etiam certam aliquando, & immutabilem felicitatem futuram concedit libr. 4. & agn. cap. 2. Sed & comminationes posse sunt his qui prævaricari fuerint Legem; nec non & his qui purificatione indigebant, diversa purificationum genera, velut qui frequentius essent polluendi, traduntur; ut per hanc tandem ad illam unam purificationem veniant, postquam polliuuntur non licet.

XXIV. Utipossumus præterea ad tuendum aliqua ex parte Origenem testimonio quodam, quo damnatis quidem aditum ad beatitudinem patefactum aliquando iri statuit, Diabolo autem penitus interclusum. Habetur illud libr. 8. in Epist. ad Rom. ibique Luciferi casum à lapsu Israelitarum differre asseverat: *Ilorum enim, inquit, vel in fine seculi conuersio erit, tunc cum plenitudo Gentium subintraverit, & omnis Israël salvus fiet: iſius autem qui de calo occidisse dicitur, nec in fine seculi erit ulla conuersio.* Inde est quod vehementer succenget in Epistola ad Amicos suos Alexandrinos jaſtatum fusile in vulgo se dicere, *Patrem malitia ac perditionis,* & eorum qui de regno Dei ejiciuntur, id est, Diabolum esse salvandum: quod, inquit, ne aliquis quidem mente motus & manifeste in ancenis dicere posset. Propter Hieronymus Apolog. 2. in Rufin. cap. 5. palam eum hoc crimine exolvit, quod alias ipsi per se objicit: *Afferit Candidus, inquit, Diabolum pessime esse naturam, & quod salvare nunguam possit; contra hoc recte Origenes C respondit non cum peritur, & esse substantia, sed voluntate propria corruiſſe, & posse salvare. Hoc Candidus veritatem in calumniam, quasi Origenes dixerit Diaboli naturam esse salvandam. Quod ille falso objecrat, hic refutat.*

XXV. Nemperibus ab Ecclesia nondum hoc tempore definitis varia animo agitavit Origenes, quod & ab aliis subinde Patribus factum observamus. Iustinus Martyr in Dialogo cum Tryphone de crevise videtur peccas Damnatorū per mortem animalium esse finiendas: *αλλὰ μὲν εἰς διοδίκειαν φυγὴν τὰς τοῦ θυράς ἐγώ εἰπαντο γέ τοι ὡς ἀληθῶς τοὺς ψυχῶντας αλλὰ τι;* τὰς τοῦ τύπου τοῖς νεοτεροῖς ποιοῦσαν θύρας μέσην, τὰς δὲ αδειὰς τοῦ πονηρᾶς εἰς χειρούς, τὸ δὲ πεῖσμα εἰς εξουτικάς γένοντας τοῦτο αἷς αἴσχυλος της φωνῆς, εἰς διαβολούς εἴτε διὰ παντός τοῦ εἰς αὐτὰς κατεῖχεν παράδειγμα. Verum enim vero neque mori dico animas omnes: revera enim malis optandum id & opportunum esset. Quid ergo? piorum quidem in meliori loco manere, iniquas autem & malas in pejori, judicium tempus expectantes. Atque itaque dignae Deo apparuerint, non moriuntur amplius, ille vero puniuntur, quandiu eas & esse & puniri Deus voluerit. Eandem arripit doctrinam Irenei us lib. 2. cap. 64. ubi animas non secus ac alia Dei opera tamdiu superesse & perseverare asserit, quoad usq. ea Deus & esse & perseverare voluerit: nec multo post: *Non enim ex nobis, inquit, neque ex nostra natura vita est, sed secundum gratiam Dei datur: & ideo qui servaverit datum vita, & gratias gerit ei qui præflit, accipiet & in seculum seculi longitudinem diuinam; qui autem abjecerit eam, & ingratis extiterit factori ob hoc quod factus est, & non cognoverit cum qui præstat, ipse se privat in seculum seculi per severantia.* Arnobius animas tormentorum diuturnitatem & saevitiam consumunt iri & extinctum arbitrius est; atque hanc esse mortem eternam impensis hominibus tam saxe in Scriptura intentatam: piorum vero & sanctorum hominum animas felici immortalitate ac vita eterna perfici. Quamobrem animas humanas a cipitis esse, medique vitam inter & mortem ac ambigua natura libro secundo iterum iterum repetit. Gregorius Nazianzenus Orat. 39. Hæreticos difficilem & diuturnum ignis Baptismum suscepturos minatur, nisi ab hæresi discedant, quo igne omnis malitia sic tanquam focum exurenda sit. Oratione vero sequentis dubitavit, utrum sempiternæ Damnatorum peccata futuræ sint, an vero à Deo pro sua humanitate brevianda. Narrat profecto Symeon Metaphrastes in vita S. Cyriaci cap. 10. cum à Cyrillo monacho quereret Cyriacus, quanam præcipue dogmata tuerentur Nonnus, Leontius, aliique Nova Laura Origenista, respondit ille Cyrilum affirmare illos: *Dogmata de pre-existentia, & restituitione in eundem statum esse media & ab omni periculo aliena;* dicentes illa eis ad hoc ferre testimonium, que alicubi in suis Apologeticis magnus Gregorius ita reliquit scripta: *Mibi videntur res non villa nec contemnda, dare in tempore unicuique dimensionem orationis, & dispensare in iudicio veritatem nostrorum dogmatum, que de mundo, aut de mundis philosophamur, de materia, de anima, de intelligentia, & naturis intelligentibus, tam præstantioribus, quam deterioribus; de providentia que omnia colligat que videntur evenire ratione, & quacunque præter rationem inferiore & humana; & que præter ea de prima nostra constitutione, figurisque, & veritate, & testamento, & Christi primo adventu, & secundo: in his enim & asequi est non inutile, & non asequi vacat periculo.* Hoc Origenisti præsidium eripere conatur Aloysius Lipomanus Veronensis Episcopus; sed quidquid tamen afferat, videtur id sibi voluisse Gregorius has quæstiones nondum satis liquidas, nec per Ecclesiam fuisse circumscriptas. Quid hoc est autem, quod ibidem subicit Cyriacus,

LIBER SECUNDUS.

159

Ariacus, existimasse Origenistas illos, quod in pristinum statum resurrectione, poserunt quecumque ratione predita, ad Dæmones usque fabricari æones, id est saecula? Nam æones, aliaque Valentiniæ oratione rescripta Origenes fatis aversabatur. Gregorius alter Origenianam sententiam absque ulla dubitatione amplectitur in Disputatione de anima & resurrectione, qua animas ex mortis corporibus, & Dæmones quoque, omni olim deposita vitiositate Christum esse confessuros declarat: & alio Dissertationis ejusdem loco Deum ait non aliter esse posse omnia in omnibus, juxta Apostoli sententiam, quam evulsa funditus & extirpata omni nequitia. Alia deinde permulta huic adstruendo congerit, quæ vitandæ cauilla prolixitatis prætereo. Catechetica præterea orationis capite 8. post hanc vitam curari à Deo pravos animi affectus affirmat, qui in hac vita sanari per virtutem non potuerunt: tum cap. 26. non B homines dunt taxat nequam, & impios, sed peccati etiam auctorem Diabolum à Filio Dei beneficio effectum docet, quem ita expurgari ait, quemadmodum aurum adhibito igne expurgatur, secreta & excocta sequiore materia; tandemque aliquando per longos temporum ambitus consumto quod naturæ inest omni malo, Dannatos in integrum iri restitutum, ut uno ore gratias creatæ res universæ Deo refundant. Aurum itidem in exemplum ascensit cap. 35. libri ejusdem, & ne futura quidem spe salutis eos intercludit, qui neque Baptismi, neque penitentie, nec ulla denique purgatione vita noxas eluerunt. Verum intercedit Germanus Patriarcha Constantinopolitanus, qui ut hujus opinonis labem à Gregorio Nysseno absterget, librum scriptit, cuius excerpta habet Photius Cod. 233. Hoc operæ demonstrandum sibi proponit Germanus, ab errore alienum fuisse Gregorium; si qua vero in ejus scriptis illuc videntur pertinere, fuisse ab Origenistis intexta, vel certe depravata. Idipsum fæ inaudibile narrat Nicephorus libr. II. cap. 19. Ne Ambrosius quidem ab Origene dissonat, cum Psalmum 118. exponens, reos suppliciis subjici censet, quia iis aliquando eximendi sunt; Diaboli vero penam differri, ut nunquam finiat. Quo accedit Ambroster in Epistol. ad Ephes. cap. 2. Ecclesiæ docens, etiæ sancta dicatur, hominibus tamen vitiosis constare, non perituri quidem, sed per ignem purgandis: & in cap. 3. prædicationem Ecclesiasticam ait Dæmonibus proficere, ut detrectato Diaboli imperio ad Deum convertantur. Caute quoque observandum est Hieronymum, qui tot Origeniano nomini contumelias infixit; id fere in Origene super hac quæstione arguere, quod Diabolum poenam liberandum esse asseruerit, quamvis contrarium fateatur alicubi, D ut notavimus; de liberatione vero hominum filius ipsum. Itaque abnormia differit quædam, & à fide aliena libr. I. advers. Pelagian. cap. 9. poenas tradens sempiternas destinari Diabolo, & hominibus impiis; at iniquis & peccatorum reis temporales solumento. Impium autem ab iniquo ita distinguit: *Omnis impius iniquus est & peccator: nec reciprocatur ut possimus dicere, omnis peccator & iniquus etiam impius est: impietas enim proprie ad eos pertinet, qui notitiam Dei non habent, vel cognitionem transgressione mutarunt; peccatum autem & iniquitas pro qualitate vitiorum post peccati & iniquitatis vulnera recipit sanitatem.* Postmodum sententiam suam cum Origeniana ita componit: *Si Origenes omnes rationabiles creatureas dicit non esse perdendas, & Diabolo tribuit pænitentiam, quid ad nos, qui & Diabolum & satellites ejus, omnesque impios & prævaricatores dicimus perire perpetuo: & Christianos, si in peccatis preventi fuerint, salvandos esse post paenam?* Clara sunt & illa in quibus finem ponit Commentarius suis in Ifaiam, dicens neutiquam evulgandum esse illud dogma, quod Damnatorum terminat poenas, ne metu supplicii æterni ablato, magis seculi licentia prorumpat. Demum sic definit: *Et sicut Diaboli, & omnium negatorum atque impiorum, qui dixerunt in corde suo: Non est Deus, credimus eterna tormenta; sic peccatorum atque impiorum, & tamen Christianorum, quorum opera in igne probanda sunt atque purganda, moderatam arbitramur & misericordiam sententiam judicis.* Hæc cum Commentariis quoque suis in Epistolam ad Ephesios apergitur, reprehensus est à Rufino Invect. 1. & 2. hujus licet reprehensiones devitare conetur Hieronymus libr. I. Apolog. adv. Rufin. cap. 6. Libro vero ejusdem Apologia secundo, cap. I. hæc habet: *Quod autem imprecans fratribus, hoc est criminis tuorum, eternos ignes cum Diabolo, non tam fratres mili videris premere, quam Diabolum sublevare, cum iisdem, quibus homines Christiani, ignibus puniendus sit: quasi alio ignis genere Diabolus cruciandus sit, alio homines Christiani.* Itaque Stanislau Pannonus Anabaptista hunc Origenis propugnans errorem, in libro de divina philanthropia, Hieronymi auctoritatem non sine ratione usurpat, immeritoque à Sexto Senensi ob eam ^{Sixt. Sen.} rem reprehenditur: nam quamvis nefariæ penitus & damnatae doctrinæ defensionem suscepit Hæreticus ille, in coquæ impudenter egisse fatendum sit; Hieronymi tamen patricium absque impostura & mendacio, quæ ipsi objicit Sextus, sibi adsciscit. Proferantur enim licet sexcenta Hieronymi testimonia, quibus contrarium tradidit; unum inde illud efficitur, mutasse illum aliquando sententiam, nec unicæ semper opinioni adhæsse. At par pare retulit Hieronymus, quo Rufinum remorderet, qui cum hæc ad Anastasium Papam in

^{lib. 6. Bibl.}
^{An. 290.}

in Apologia fides sua scripsisset: *Si quis negat Diabolum aeternis ignibus mancipandum, partem A cum ipso aeterni ignis accipiat, ut sentiat quod negavit*: in suspicione tamen assertæ Diaboli salutis vocare tentavit Hieronymus Apolog. 2. cap. 1, eam à se licet suspicione propulsare Rufinus Invectiva prima laborasset. Verum omisso hoc Rufini loco, quem non sine cavillatione in sequiore trahi posse sensum putamus, aperte definit in Symbolo sempiternis quidem tormentis cruciandum esse Diabolum; fontes vero homines, temporarii & aliquando finiendi: nam quid aliud fibi velle potest, cum affirmat futurum ut peccatores absque interitione sua debitas luant pœnas? & justis quidem perpetuitatem glorie, peccatoribus autem prolixitatem confusio[n]is & pœna Deus ministrat & Re[st]et quidem & ex Ecclesiæ præscripto de pœnarum perennitate differunt Chrysostomus & Augustinus, sed uterque tamen peculiare illud habet, quod cruciatus Damnatorum, si minus finiti, at vivorum certe precibus & sacrificiis mitigari putavit; hic in Enchiridio ad Laurentium, cap. 110. & 112. ille in 3. Homil. in Epist. ad Philipp. Proclus vero Platonizat Synesius Epistol. 44. ad Johannem: Dæmones quippe ait expandi sceleribus præfectos eandem in animas artem, quam fullones in soldadas vestes exercere: animarum ergo quarundam non magno labore abstergit maculas, pristinumque indui nitorem; alii vero ita inolitas esse soldes, ut nulla lotione, purgatione nulla mundari possint: cetera meri sunt Platonismi. Comparatio illa purganda animæ, cum panno soldido fullonis arte mundando, ut & aliae à Patribus ad id explanandum argumentum cum igne & auro institute, profectæ videntur ex his Malachia 3, 2, 3. *Ipsæ enim quasi ignis conflans, & quasi herba fullonum: & sedebit conflans, & emundans argentum, & purgabit filios Levi, & colabit eos quasi aurum, & quasi argentum: & ex illo Jeremiæ 2, 22. Si laveris te nistro, & multiplicaveris tibi herbam borith, maculatae in iniustitate tua coram me, dicit Dominus Deus.* Prius illud Malachia usurpavit Origenes libr. 6. contr. Cels. cum quereret, quare vallis Ennon, quæ ipsa est Gehenna, & pienarum locus, in eadem tribu, Benjamistica nimirum, in qua Hierusalem, censeretur, respondebat locum hunc hunc pienarum accipi pro cruciatis purgatoriis, quia à cœlestis Hierosolymæ rege ac Domino animæ infliguntur, secundum verba è Malachia adducta. Subnequit demum mysteria hæc silentio obsignanda, ne homines nequam in vitium effrænes ruant, quippe qui ne pœnarum quidem æternarum, & fine carentium opinione ac metu à sceleribus absterreantur. Quod expedit Hieronymus in fine Comment. in Ier. Perspicuum est itaque sententiam hanc de terminandis aliquando Damnatorum suppliciis, Origenis ætate, multisque post annis, nondum clara hæresis & expressa nota fuisse infamata, utpote quam nominilli de cœtu Patrum, iisque non insimi puncto suo comprobarint. Quocirca Facundus Hermianensis lib. 4. cap. 4. scribit, Domitianum Ancyranum, Origenianæ doctrinæ defensorem, in libello quem scriptit Vigilio Papæ, conquerente de his qui contradicebant dogmatibus Origenis, afferentes animas humanas ante corpora in quadam beatâ vita præexistisse, & omnes que fuerint aeterno suppicio destinatae, in pristinam beatitudinem cum Diabolo & Angelis ejus restituti, dicere etiam hoc: Pro filiorum ad anathematizandos sanctissimos & gloriissimos Doctores, sub occasione eorum quæ de præexistencia & restitutione mota sunt, dogmatum, sub specie quidem Origenis, omnes autem quiantem cum, & post eum fuerunt sanctos anathematizantes.

Hall. Orig. defens. lib. 4. queft. 4. Petrus Halloxius Origenianarum partium insignis patronus duobus fere modis objectum E defens. lib. Adamantio crimen amolitor studet; nam velum conatur ostendere non dixisse quidem damnatos & Dæmones superiora regressuros, sed regreditantur posse, idque certis quibusdam conditionibus, quæ cum neutiquam possint contingere, non aliter intelligendum Origenem, ac si omni penitus liberatione Diabolum, damnatosque homines privaseret. Conditiones autem illæ sunt hujusmodi, posse Angelos & Beatos ad ima provolvi, si libertate utentes arbitrii à virtute deficiant; ac è contrario ad summa posse Damnatos & Dæmones pervenire, si gratia adjuti divina recipiunt: cum autem nullo prorsus modo futurum sit ut hi resipiscant, illi à virtute deficiant; hinc colligit Halloxius arbitratum fuisse Origenem nec à beatitate dilapsurosillo, nec hos ponens iri liberatum. Quare, inquit, *quoties dicit Origenes, Diabolum posse salvare, intelligendum est dicere ex parte naturæ, non ex parte malitiae; sive quod natura ejus non sit repugnans salutem. Hoc enim tenebant Valentiniiani.* Quam levis sit haec excusatio, fati, ni fallor, probatum est superioribus testimoniosis, quæ non *adversariæ*, sed absolute & simpliciter felicitatem Damnatis & Dæmonibus pollicentur. Plus habet roboris in specie Halloxi defensio altera, quæ in copiosa Origenianorum locorum congerie positâ est, quibus æternæ Diabolo & Damnatis pœna, æterni ignes adscribuntur. Nam quod dixerat Origenes *dicitur,* Interpretes Latine, *aeternum*, reddiderunt. Tota ergo argumentationis vis in vocis illius, *aeternum*, propria significatione positâ est.

XXVI. *Aīr* non simplici notione gaudet, nam modo finitum tempus, modo indefinitum, modo infinitum sonat. Hesychius: *aīr, ὁ πλ. ἡ διάθροπων ὁ ἡ ζῶντος γένος ποτὲ οὐδὲ μαρτυρόμενος*. Plures etiam Johannes Damascenus libr. 2. de fide orthod. cap. I.

A cap. i. vociς *eterni* significaciones proponit, qua partim ad terminatum, partim ad interminatum temporis spatiū pertinent. Aristoteles i. de cœlo, factam putat vocem *eterni*, ab *eterni*, quo aeternitatis notatio continetur. Hanc originationem deinde usurparunt Plotinus, Proclus, Etymologus, & alii. At eo tamen vocabulo utrumque tempus exprimi facitur ibidem Aristoteles. Ab *eterno* prodit Latinum *ævum*, inserto digamma Æolicō; ut ab *eterno*, *ævum*. *Ævum* igitur, ut *eternus*, multiplicem habet vim, modo tempus fine carens, modo terminatum designans. Prioris testes Servius in 6. Aeneid, Censorinus cap. 16. & Ifigenius Originum libr. 5. cap. 38. *Ævum*, inquit, est *etas* perpetua, cuius neque initium, neque extremitas nascat, quod Gracianus vocari, quod aliquando apud eos pro seculo, aliquando pro aeterno ponitur. Vnde et apud Latinos est derivatum. Posterioris significacionis testis Horatius Carmin. B. libr. 2. Od. 9. ubi ter ævo factum Nestorem dicit, qui tres *Ævum* excesserat, hoc est 90. annos. Idem ævum pro tempore usurpat Epist. i. libr. 2. cum ait, vestigia ruris in longum ævum manescit. Sæpe pro aetate adhibetur, unde *longævus*, *grandævus*, *coævus*. Ab *ævo*, *ævitæ*, & per contractionem *etas*: cuius idem est intellectus ac *ævi*, nam modo tempus aeternum, modo circumscriptum signat. Ab *ævo* itidem *æviternus*, & per syncopen *æternus*: qua voce tempus etiam finitum aliquando exprimitur. Notabile illud Ciceronis libr. 3. de orat. Nullum est enim genus rerum, quod aut *ævum* a *ceteris* per se ipsum constare, aut *quocetera* se careant, vim suam atque aeternitatem conservare possint. Errant multi, item docti, & etymologæ artis principes, qui ab *æternus* factum putant *semper*. Repugnat modulus syllabæ secundæ, qua corripitur. *Sempiternus* fit à *semper*; ut ab *heri*, *hæsternus*; à *dūi*, *diurnus*, auctore Prisciano. Quod *ævum* apud Gracianos, *ævum* apud Latinos, idem apud Ebraeos significat *ævum*, *tempus*, *seculum*, *aeternitas*: à radice *æv*, quod est, *abscondere*, *latere*: fortasse quod tempus res sit vulgo ignorabilis; vel quod nobis parum liquido nota sunt præterita, futura vero penitus ignota; vel quod tempus tacite & occulte subreat. Diceres ad hanc originem respexisse Horatium cum scripsit libr. 1. Od. 12.

*Crescit occulto, velut arbor, ævo
Pama Marcelli.*

& Ovidium Metam. 10.

Labitur occulte, fallitque volatilis etas.

Valeat ad superiorum confirmationem, quod habetur Deut. 15, 17. de homine qui se in voluntariam & aeternam servitatem mancipat: *Assumes subalam, & perforabis aurem ejus in janua domus tuae, & servies tibi usque in eternum*. Ebr. 13. *καὶ οὐ διέργεται εἰς τὸ αἰώνα*. Cui simile illud Horatii:

Serviet eternum, qui a parvo nesciit uiri.

Utile etiam hoc Hieronymi in Ezech. cap. 26. ver. ult. Et ultra non eris in semper, sive ut in Ebraico *æv*, & in Greco *eternus* scribitur, unum seculum significat, justa illud Ezechiele, qui post sepius annos dicit *Tyrum restituendam in integrum statum*. Autem unum seculum, id est humanum tempus etatis septuaginta annorum numero sufficiat, psalmista dicente: *Dies annorum nostrorum in ipsis septuaginta anni, & istud in Gal. 1. In Hebreos seculum, id est *ævum*, ubi i literam posita am habuerit, aeternitatem significat: ubi vero sine scribitur, annum quinque et simum, quem illi libileum E vocant, *et* vero non infinitum tempus, sed indefinitum significat in istis Lucas 1, 33. Et regnabit in domo Jacob in eternum, et res eius, nam si id spatium temporis interminatum exprimeret, quos sum adderetur: *Et regni ejus non erit finis*. Id sibi vult ergo Lucas, sive potius Gabriel: Obtemperabit ille quidem in domo Jacob regnum diuturnum, ac nullo fine caritatum. Sæpe igitur *ævum* *τέλος*, pro praesenti tempore, & *τὸν αἰώνα ἐχθρόν*, ac *τὸν αἰώνα ἐπεχθρόν*, pro futuro, in Novo Instrumento reperiens. Inde Origenes Homil. 6. in Exod. *Quoties in seculum dicitur, longitudi quidem temporis, sed esse finis aliquis indicatur: et si in aliud seculum dicatur, aliquis sine dubio longior quidem, tamen ponitur finis: & quoties secula seculorum nominantur, fortasse licet ignotus nobis, tamen a Deo statutus aliquis terminus indicatur: & liber. 2. *τὸν αἰώνα* cap. 3. Motet autem in hoc Scriptura sanctæ auctoritatis, que dicit in seculum & adhuc. Et adhuc enim quod dicit, plus aliquid sine dubio quam vult intelligi. Et vide ne illud quod dicit Salvator: *Quia vobis ubi ego sum, & iusti sint mecum; & sicut ego & tu unus sumus, & iusti sint in nobis unus, ostendere videatur plus aliquid quam est seculum & secula; fortasse etiam plus quam est secula seculorum; id videlicet, cum iam non in seculo sunt omnia, sed omnia, & in omnibus Deus*. Igitur neque in seculum, neque in seculo seculorum spatium interminatum significare voluit Origenes. Quossum ergo ait Cæsarius Dial. 3. existimat illum finitumiri supplicia Damnatorum, *τὸν αἰώνα πίστον τὸν κόσμον τὸν πονητὸν*, *τὸν ἐν αἰώνιον αἰώνον*. Quod aeternum tantum dixerit Dominus piacularē emigrem, non aeternum in secula? Ad stipulatur superioribus Leontius Byzantius, qui Origenistas dicere ait, *ὅτι τὸν αἰώνα τὸν σωτήρα καὶ τὸν λαυράναν*, *τὸν αἰώνα τὸν ἀγαπὴν τὸν κόσμον, ἐλέγει εἰ μὲν τὸν σωτήρα καὶ τὸν λαυράναν*. Nomen *αἰών* de tempore terminato intelligi, & cum ait Scriptura *αἰώνια* esse punctionem, non nisi finitum tempus si-**

X gni-

ORIGENIANORUM

gnificare. Tum fatetur, ὅτι πολὺ τὸ οὐνόμα καὶ τὸ οὐνόν, καὶ τοῦτο τὸ γενεθῆ πολλάκις θνῶσε. Αμέν γένεσις λαυράνη. Reveranomen αἰών. & apud profanos Auctores, & in scriptura sāpe profi-
niū tempore sumi. Subjectam vero Origeni hiujus dogmatis confutationem ab aliis jam
contritam usurpavit.

Primitivi sūi notationem repræsentat σιων, rem indicans quandoque infiniti temporis;
quandoque rem certi temporis & terminati. Quapropter seculares ludos centenis fere qui-
busque recurrentes annis, ἀστοντες Graci dixerunt. Frustra ergo in Origenis gratiam & turelam
ea adducuntur testimonia, in quibus infernum ignem, eternum fore pronuntiat, vel ut Græ-
cescribebat, αἰώνιον, hac enim voce longum, sed finiendum tempus intellexit. Qualem igitur
hiuic vocabulo affingebat sensum, talem illi à Scriptoribus sacris fuisse inditum censebat. Me-
moranda in id argumentum scripsit Augustinus in libello contra Priscillianistas & Origenistas, B
nam cū ad cum Commonitorium scripsisset Orosius, quod huic Augustini Opusculo præfigi
solet, in quo jaſtari ex Origenis libris conquerebatur tartareū illi ignem, qui aeternus prædi-
catur, juxta etymologiam Græcam non esse perpetuum, etiam Latino testimonio adjecto, quia dictū sit;
In aeternum, & In seculum seculi. Respondebat Augustinus cap. 6. & 7. geminum esse intellectum
vocis αἰών, aliquando seculum, aliquando aeternitatem notantissi; at vocem σιων rebus
fine carentibus imponi solere. Quod ita tamen non esse & nos supra probavimus, & facile
probatur ex duobus Scripturæ locis, quos sibi objicit Augustinus, & frustra, si quid video,
solvere fatigat. Prior sēpiissime in Pentateuco occurrit, cum ceremoniis & ritibus Legis
antiquæ institutis, dicit Deus: Hoc vobis erit legítimum aeternum. Quanquam, inquit Augustinus,
si diligenter dicta intelligantur, ea fortassis que illis sacramenta significabuntur, siue non erant
habitata. Ita enim, ne longius abeam, dicimus aeternum Deum, non utique istas duas brevissimas syllabas,
sed quod eis significatur. Quasi vero cum sancti Deus, ut nonnisi induitus lineis feminali-
bus Tabernaculum testimoniū ingrediatur Aaron; additque, Legitimum semper numerit Aar-
on, & semini eius post eum, id non ad mandatum proxime institutum, sed ad mysterium man-
dato hoc significatum pertineat. Quasi has, quæ proxime scriptæ sunt, syllabas legitimum
sempiternum esse velit: non præceptum syllabis illis institutum, quoad literam, non quoad
anagogicum sensum. Quid est autem literam destruere, si hoc non est? Non minus validus est
sequens locus ex Epist. ad Tit. 1.2. Spem vitæ aeternæ quam promisit non mendax Deus ante tem-
pora aeterna: Græcc, φῶνας αἰώνον. Cum autem, inquit, retrosum tempora à constitutione mun-
di habere videantur initium, quomodo sunt aeterna, nisi quia aeterna dixit, quæ ante se non habent ul-
lum tempus? Atqui nullum licet tempus tempora illa præcesserit; ab initio tamen aliquo pro-
fluere illa aliquando coepérunt; ac prouinde ab anteriori parte finita sunt. Infirma est igitur utraque solutio hæc, & ita sane ab Augustino proposita, ut non multum ei innixus sit. Addit
deinde, in illo Matth. 25, 46. ibunt illi in ambustionem aeternam, iusti autem in vitam aeternam, pa-
rem esse vocis αἰώνα utrobique notationem, sive cum vita iustis promissa, sive cum igni-
alis inferendo adjungitur; ac prouinde ignes fine carituros significari, quoniam vitam illam fine
caritaram ex æquo apud omnes constat; quod idem legitur quoque libr. 21. de Civit. Dei, c.
23. At id parum omnino valet contra Origenem, qui tam Beatorum felicitati, quam Impio-
rum cruciatibus terminum præscribebat.

Complures vocabuli αἰών notiones proponit Etymologus, modo vitam, modo vitæ tem-
pus significantis: tum hæc habet: αἰών καὶ ὁ Χιλιότερος δειπνάδος & paulo post: αἰών λέγεται καὶ εἰνία
αἰώνες δέδοται τοῦ ζωγράφου γῆς κτίσεως μέχεται τὸ ποντῖον τὸ διάσπαντον αὐτούς. Priore modo usus est voce,
αἰών, Origenes, cum dixit: Damnatos cruciatum iri ad mille annos; si modo revera post mille
annorum decursum in integrum restitutum iri Damnatos opinatus est, ut supra objectum ei
à Johanne Damasceno narrabamus: posteriore fortasse, cum eosdem tortum iri confessus est,
eis τοὺς αἰώνας τοὺς αἰώνας. Ceterum non est præter Origenis opinionem alia hæc vocabuli αἰών si-
gnificatio, quamnotat ibidem Etymologus: αἰών καὶ διάδοτος αἰώνιος αἰώνιος, nam Tom. 28. in
Johann. eis αἰώνα, vel eis αἰώναs intelligi vult Origenes, pro eo quod est αἰών. Verba hæc sunt:
Ζεύσης ἐπειδὴ τὸ οὐδισματίνον ἔνδυμα γάρ τοι, τοῦτο δὲ αἴρεις, δικαίας αὐτῷ ποδῶν καὶ χερῶν, εἰσβαλλει τοῦ
εἰς τὸ οὐδόν τοῦ ζωγράφου, πότερον εἰ τοῖς μέρεσι διερμένος, καὶ ἐν τῷ ξενιστῶν συντρόφῳ, εἰ δὲ πρόσθετο τοῦ εἰς τὸν αἰώνα, οὐτε τοῦ αἰώνα, οὐδὲ προτετταῖ ποτε. Nec aliter intelligendum puto vocabulum, αἰών, lib. 7.
contr. Cel. αλλ' εἰδὲ αὐτὸν τοῦ τοικτού σαφλεῖεν πιστεύεται χειρός, αὐτὸν τοῦ πολλῶν τοῦ ζωγράφου πλει-
οντος διδυσκαλίας τοῦτο τὸ αἰών τοῦ ζωγράφου τὸν πολλῶν ποτε τοῦ ζωγράφου αὐτοῦ τοῦ ζωγράφου τοῦ
αἰώνα.

QVÆ.